

2020 YILI ÖZELİNDE YUNANİSTAN-GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ İKİLİSİNİN EGE DENİZİ VE DOĞU AKDENİZ'DE GERGINLIĞI ARTIRICI FAALİYETLERİ

Alper GÜLBAY¹

Öz: Tarihsel seyir içinde, Ege Denizi gibi yarı kapalı bir deniz olan Akdeniz, adeta Doğu'yu Batı'ya taşıyan bir köprü vazifesi görmüş; jeopolitik ve jeostratejik açıdan çeşitli zaman aralıklarında mücadelelere sahne olmuş ve küresel ve bölgesel güçlerin ilgi odağı olmuştur. Son zamanlarda Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon kaynakları, enerji güvenliğini, dünya ölçeğinde jeopolitik ve jeoekonomik rekabeti beraberinde getirmiştir. İnişli-çıkışlı bir görünüm arz eden Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinde Ege Denizi ve Doğu Akdeniz, iki ülke arasında her an gerginliğe neden olma potansiyeline sahip bölgelerin başında gelmektedir. Keza 2020 yılında Yunanistan-Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ikilisinin gerek gayri askeri statüye sahip adaları silahlandırmasından, ilan ettikleri yerlerde tatbikatlar icra etmesinden ve Türkiye'nin sismik araştırma faaliyetlerine tepki göstermesinden; gerekse de çeşitli fasılalarla kıyıdaş devletlerle Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırlama anlaşmaları yapmasından kaynaklanan bir dizi gerilim yaşanmıştır. Türkiye'yi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'yi görmezden gelerek ve haklarını çiğneyerek atılan adımlar, Türkiye ile Yunanistan arasında sıcak bir çatışmaya dönüşme riski taşımıştır. Bu çalışmada, 2020 yılı özelinde meydana gelen gerginliğe neden olan hususlar ele alınmış, Yunanistan-GKRY ikilisinin attığı adımların arka planı ve diğer aktörlerle olan ilişkilerinin gerginliğe etkileri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Ege Denizi, Doğu Akdeniz.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 26.07.2022

Date of Acceptance: 04.08.2022

---

¹ Dr., Uluslararası İlişkiler.
Email: alpergulbay@hotmail.com.
ORCID: 0000-0003-1456-7481.

**TENSION-RISING ACTIVITIES OF THE GREECE-GREEK CYPRIOT
ADMINISTRATION IN THE AEGEAN SEA AND THE EASTERN
MEDITERRANEAN SPECIFIC TO 2020**

Abstract: The Mediterranean, which is a semi-enclosed sea like the Aegean Sea in its historical course, has served as a bridge that carries the East to the West, has been the scene of geopolitical and geostrategic struggles at various times, and has been the focus of attention of global and regional powers. Recently discovered hydrocarbon resources in the Eastern Mediterranean have brought energy security, geopolitical, and geoeconomic competition on a world scale. In 2020, the Greek-Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCA) both armed the islands with non-military status, carried out exercises in the places they declared, and reacted to Turkey's seismic research activities. The steps taken by ignoring Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) and violating their rights risked turning into a hot conflict between Turkey and Greece. In this study, the issues that caused the tension in the year 2020 were discussed, the background of the steps taken by the Greek-Greek Cypriot Administration and the effects of the relations with other actors to the tension will be revealed.

Keywords: *Turkey, Greece, Greek Administration of Southern Cyprus, Aegean Sea, Eastern Mediterranean.*

Giriş

Yunanistan'ın, Akdeniz'in bir kolu olan Ege Denizi'nde ve Doğu Akdeniz'de gerginliği artıran 2020 yılındaki faaliyetleri, öncekilerden farklı olarak, ayrı bir başlık altında değerlendirilebilecek kadar kendine özgülük içerir. Özellikle 12 Eylül-20 Ekim 2020 tarih aralığını kapsayan gerginlik yaratan tutum ve davranışlar, konunun önemine binaen Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın internet sayfasında² özel olarak paylaşılmıştır. Bu süreçte, Avrupa Birliği (AB) üyesi olmalarının verdiği rahatlığı arkasına alan Yunanistan-Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ikilisi, bölgesel ve küresel güçleri kapsayan ortaklık ilişkileri geliştirmiş, Türkiye'yi iç ve dış politikasında görece sıkışmış durumda görmüş ve birbirinin uzantısı olan iki denizde agresif davranışlar sergilemiştir.

İki devlet arasındaki ilişkilerin 2020 yılı özelinde gergin bir hale geldiği görülmekle birlikte, aslında anlaşmazlığın derinlerde yatan, tarihsel ve adeta kemikleşmiş bir niteliği vardır. Bir taraftan Yunanistan tarafından bilinçli bir şekilde, “*jeofobi*” şeklinde ifade edilen bir korku kültürü yaratılırken; diğer yandan “*tekrarlayan çatışma*” kavramı bağlamında iki ülkenin politik davranış rutinlerine kimlikler, tarihsel yaşanmışlıklar, güvenliğin sağlanma endişesi gibi etkenler hâkim olmaktadır. Bununla birlikte -her ne kadar çetin bir süreç gerektirse de- iki devletin asgari müştereklerde buluşarak istikrarlı bir yapı inşa etmeleri, çatışmaların önünün kesilmesine neden olacağı gibi, barışın sağlanmasına da hizmet edecektir.

Yunanistan'da iktidarlar, ahlaki değerlerde panik yaratmak için jeofobiden yararlanmakta; kurulan hükümetler geniş gruplara korku kültürünü ulaştırarak jeofobiye yönelik idealar dünyası yaratmaktadır. Böylece, Yunanistan'da siyasal iktidar, hâkim olduğu kitle üzerinde istediğini yapma ve yaptıklarını onların nezdinde meşrulaştırma gibi bir duruma sahip olmakta; Kardak, Kıbrıs, Doğu Akdeniz, Ege Adaları, Münhasır Ekonomik Bölge (MEB), enerji gibi konu başlıklarını jeofobi unsurları olarak kullanmaktadır. Zira Yunanistan, jeofobiye göre, Türkiye'yi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'ni doğrudan tehdit olarak görmekte, gerekli önlemi almadığı takdirde adeta “*yok olacağına*” inanmaktadır. Ayrıca Doğu Akdeniz'e kıyısı bulunan devletlerle anlaşma yaparak, Türkiye karşısındaki

---

² Ayrıntılı bilgi için bakınız; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020), “12 Eylül - 20 Ekim 2020 Tarihleri Arasında Yunanistan'ın Gerginliği Artırıcı Eylemleri”, Erişim Tarihi: 03.02.2022, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/denizcilik/Yunanistan-in-12-Eylul-2020-tarihinden- itibaren-Dogu-Akdeniz-ve-Ege-Denizi-nde-Gerginligi-Artirici-Adimlari.pdf.

yalnızlığını ve güç kapasitesindeki yetersizliğini, bölgede ittifaklar kurarak gidermeye çalışmaktadır.³

Öte yandan “*tekrarlayan çatışma*” kavramı kapsamında Türk[iye]-Yunan[istan] ilişkileri, ben-öteki diyalektiğini, kaygıyı, korkuyu, güvensizliği, tarihsel düşmanlığı ve şüphesizliği ön plana çıkarmaktadır. Nedeni ne olursa olsun, iki ülke arasında yaşanan krizlerin kimliklerden kaynaklanan ve beslenen bir boyutu bulunmaktadır ki; bu durum birey, toplum ve devlet düzeylerinde de geçerliliğini korumaktadır. Her iki ülke -tekrarlayan çatışmanın alışılmış yapısı gereği- bir tarafın müzakere aşamasında ödün vermesinin diğer çatışmalı alanlarda pozisyonunu zayıflatacağını düşünmektedir. Hatta çoğu kez, müzakere etmek, ödün vermek şeklinde algılanmaktadır. Başka bir deyişle, tarafların öz anlatıları, politik davranış rutinleri, kimlikleri, iki ülkenin çatışmayı sürdürme eğilimi içinde olmasına neden olmakta; güvenliklerini sağlama endişesi, tarafları çatışmayı sürdürmeye sevk etmektedir. Kıbrıs ve Ege Denizi sorunlarına gelindiğinde, bu problem sahaları taraflardan en az biri için istikrarlı yapı pozisyonundadır. Ontolojik güvenlik yaklaşımı bağlamında, Kıbrıs ve Ege Denizi’ne yönelik doğrudan doğruya çözüm süreci geliştirilmesi, bir takım zorluklar içermektedir. Adı geçen sorun sahaları özelinde, tekrarlayan çatışma ilişkisinin istikrarsız bir yapıya dönüş(türül)mesi, her iki tarafın ortak bir paydada ve yeni bir anlam dünyasında buluşması, barış sürecine katkı sağlayacaktır.⁴

Doğu Akdeniz, jeostratejik önemine ilaveten, içerdiği doğalgaz rezervleri ile de küresel güçlerin ilgi odağı konumundadır. Güç merkezli ve anarşik bir yapıya haiz Ege Denizi ve Doğu Akdeniz’de, hidrokarbon kaynaklarının keşfedilmesiyle beraber, devletlerin bir dizi karşılıklı etkileşimde bulunduğu dinamik bir süreç yaşanmaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye veya Yunanistan-GKRY’dan her birinin aldığı dış politika kararı, aynı konuda diğerinin de karar almasına ve hamle yapmasına yol açmaktadır. Ayrıca iki ülke arasındaki ilişkiler, sadece doğrudan muhatapları değil, diğer aktörleri de etkilemektedir.

Bu kapsamda, makale konusu 2020 yılını baz almış olmakla birlikte, Yunanistan’ın “*Adalar Denizi*”nde giriştiği gerginliği tırmandırıcı faaliyetlerle sınırlı tutulmamış, çalışmaya Doğu Akdeniz’de Türkiye ve KKTC’yi tedirgin eden ve gerilime neden olan 2020 yılı öncesindeki diğer gelişmeler de dahil edilmiştir. Makalede önce iki ülke arasındaki Ege Denizi’yle ilgili

³ Soyalp Tamçelik (2020), “Türkiye-KKTC İlişkileri ve Ege Denizi’yle İlgili Kavramsal Güvenlik Analizi”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis) *Ege Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayıncılık, ss. 895-904.

⁴ Ayşe Küçük (2021), “Ontolojik Güvenlik Bağlamında Türk[iye]-Yunan[istan] Çatışması”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 5, ss. 26-34.

başlıca sorun alanlarına değinilmiş, daha sonra 2020 yılı özelinde gerginliği tırmandıran unsurlar ele alınmış, son olarak Yunanistan-GKRY ikilisine cesaret veren dış politika gelişmelerine, ortaklıklara ve ikili ilişkilere değinilmiştir. Bununla birlikte, tarafların karar verici pozisyonda olanlarının beyanları üzerinde durularak birtakım çıkarsamalarda bulunulmuştur. Çalışmada veri toplama metodu olarak “doküman analizi” yöntemi kullanılmış; konuyla ilgili kitaplardan, makalelerden, elektronik kaynaklardan ve döneme ışık tutan gazete haberlerinden yararlanılmıştır.

1. Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Ege Denizi ve Doğu Akdeniz ile İlgili Başlıca Sorun Alanları

Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi’ni ilgilendiren sorunlar uzun bir süredir iki ülke arasında mevcut olup, sorunların her biri oldukça karmaşıktır. Toplam 5 kategoriden oluşan sorunların ilki, karasuları ve kıta sahanlığı ile bu alanların sınırlandırmalarını da kapsayan deniz yetki alanlarıyla ilişkilidir. Çetrefilli konu başlıklarından ikincisini, 1923 Lozan Antlaşması, 1947 Paris Antlaşması ve konuya ilişkin diğer uluslararası belgeler çerçevesinde Doğu Ege Adaları’nın silahsızlandırılmış statüsü oluşturmaktadır. Ege Denizi’ndeki bazı coğrafi formasyonların yasal statüsü de bir başka sorun kaynağıdır. Öte yandan, Yunanistan’ın uluslararası hukuka aykırı olarak ulusal hava sahasının 10 deniz mili genişliğinde olduğunu iddia etmesi ve Uçuş Bilgi Bölgesi (FIR) sorumluluğunu istismar etmesi, Ege Denizi’nde iki ülkenin arasını açan önemli bir başka sorun kaynağıdır. Ege sorunlarının beşinci kategorisini, arama kurtarma (SAR) faaliyetleri oluşturmaktadır ki; Yunanistan, arama kurtarma bölgelerini hizmet sahaları olarak görmemekte, bu konuya egemenlik meselesi olarak yaklaşmaktadır.⁵ Yukarıda belirtilen başlıca sorun sahalarını aşağıdaki gibi detaylandırmak mümkündür.

İki ülke arasındaki temel sorunlardan birisini karasuları meselesi oluşturmaktadır. Türkiye ve Yunanistan’ın Ege Denizi’nde karasuları 6 deniz milidir. Ancak Yunanistan, 12 mil kuralının 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)’nin 3. maddesi ile bir uluslararası örf niteliği kazandığını ve norm mahiyetinde bir kural olduğunu ileri sürmektedir. Kaldı ki, Ege Denizi’nde 12 millik karasuları genişliği, durumun anormal seviyede Yunanistan’ın lehine gelişmesi manasına gelmektedir ki, bu durum hakkaniyete aykırılık teşkil etmektedir. Türkiye ise, 12 mil hükmünden dolayı BMDHS’ne üye olmamış, bu

⁵ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Başlıca Ege Denizi Sorunları”, Erişim Tarihi: 02.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>.

hükümün kendisi için uygulanmasına ilk günden itiraz etmiştir. Öte yandan, Yunanistan, karasularının genişliği hususunun, sadece kıyı devletini ilgilendiren bir konu olduğunu, bunu iç hukuk düzenlemesiyle sadece kendisinin düzenleyebileceğini, başka devletleri bağlamayan bir egemenlik meselesi olduğunu ileri sürmektedir. Türk tezi ise, devletlerin karasularını belirlemede egemenlik haklarının sınırsız olmadığını ileri sürmektedir. Devletin egemenlik hakları, hakkaniyete dayalı bir şekilde kullanılmalıdır. Buna göre, Yunan tezinin kabulü, Ege Denizi'nin bir "Yunan Gölü" haline gelmesi anlamını taşımaktadır. Bir diğer Yunan tezi, adaların ve anakaranın siyasi ve ülkesel bir bütünlük oluşturduğu, anakaralar ve kıta ülkesi gibi, adaların da karasularının olduğu ile ilgilidir. Türk karşı tezi ise, takımada ilkelerinin Ege Denizi'nde uygulanmasının söz konusu olamayacağını ileri sürmektedir. Yunanistan gibi hem ada ülkesi, hem de kıta ülkesine sahip devletlerin bu ilkeleri saptama hakkı yoktur. Başka bir ifadeyle, anakaraya sahip olan ve sadece adalardan meydana gelmeyen Yunanistan'ın takımada statüsünden yararlanmak istemesi, uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır.⁶

Doğu Ege Adaları'nın silahsızlandırılmış statüsünün zaman içinde ihlal edilmesi, Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getiren bir başka ihtilafli konu olma özelliği taşımaktadır. Bilhassa 2020 yılında Meis Adası'nda Yunanistan'ın aynı tarzda gerginlik yaratan faaliyetleri gözlemlenmiştir. Ancak bu konuya geçmeden önce gayri askeri statü kavramının anlaşılması önem taşımaktadır.

Gayri askeri statü, devletlerin egemenliğine getirilen bir kural dışılık olup, belirli bir coğrafi lokasyonda yer alan askeri varlığın ve silahlandırmanın azaltılmasını, ya da tamamen ortadan kaldırılmasını ifade eder. Gayri askeri statü kavramı, silah, cephane ve askeri unsurların askeri amaçlarla kullanılmasının engellenmesini akla getirir. Başka bir ifadeyle, gayri askeri statünün tesis edilmesi, söz konusu silah ve unsurların herhangi bir nedenle o coğrafyada kullanılmasının önüne geçilmesini amaçlar.⁷ Bu bağlamda, Yunanistan'ın, Ege Adaları'nın gayri askeri statüsünü uygulanamaz hale getirmeyi amaçlayan peyderpey faaliyetleri olmuştur. Açmak gerekirse, Yunanistan, adaların yalnızca kara ülkesinde istihkâm faaliyetlerinde bulunmamakta, aynı zamanda ada ülkesinin üç boyutlu yapısını işleme

⁶ Serhan Yücel (2010), "Ege'de Bitmeyen Sorunun Bir Unsuru Olarak Türk ve Yunan Karasuları ve Ulusal Hava Sahaları", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı: 6, ss. 91-93.

⁷ Ali İbrahim Akkutay (2018), "Askeri Üst Uçuşlar İle Sahil Güvenlik Gemilerinin Faaliyetlerinin Gayri Askeri Statüdeki Ege Adaları Bakımından Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 134, s. 643.

sokarak, hava ve deniz ülkesinde de askeri unsurların mevcudiyetini sağlayacak girişimlerde bulunmaktadır.⁸

Yunanistan'ın gayri askeri statüdeki adalarda (adaların kara, deniz ve hava ülkesinde) gerçekleştirdiği bu tür faaliyetler, adı geçen statüyü ihlal edici niteliktedir. Bununla birlikte, şu noktanın da altı çizilmelidir; teknolojik gelişmeler ve değişen koşullar, adaların gayri askeri statüsü üzerinde aşındırıcı etki yaratabilmektedir. Bir başka deyişle, teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkması olası her bir yeni faaliyet, anlaşma hükümlerinin tekrar yorumlanmasını gerektirebilecek bir hâl alabilmektedir. Doğal olarak, bu durum, Yunanistan'ın konuyla ilgili anlaşmaların yeniden değerlendirilmesi savını güçlendirmektedir. Bu durum karşısında, Türkiye'nin, gayri askeri statünün tesisine temel teşkil eden uluslararası anlaşmaların şartlarında önemli değişiklikler olmadığı, anlaşmaların imzalandığı döneme ait anlayışın halen devam ettiği tezini işlenmesi, uygun bir hareket tarzı olarak gözükmektedir.⁹

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ihtilafli konulardan bir diğeri, “Uçuş Bilgi Bölgesi” veya “FIR” (*Flight Information Region*) olarak bilinen hava sahası sorunudur. FIR sorumlulukları ile ilgili kavramlardan biri “uçuş bilgi hizmetleri” olup, önemli meteorolojik bilgilerini, ulaşım kolaylıklarını, havaalanlarının durumunu ve bölgedeki herhangi bir tehlikeyi bildirme gibi konuları kapsamaktadır. Öte yandan, “uyarı hizmetleri” ise, kaybolan, kaza yapan, ya da tehlikede olan hava araçlarına ilişkin bilgilerin arama kurtarma faaliyetleri ile görevli birimlere bildirilmesini içermektedir. İki devlet arasındaki ilişkilerde ulusal hava sahasının genişliği sorunu, 1974 sonrasında daha çok yer bulmaya başlamıştır. Normal olarak bir devletin karasuları sınırı ile ulusal hava sahası genişliği aynı olmalıdır. Devletin, bu alanlar üzerinde münhasır egemenlik haklarının olduğu kabul edilmektedir. Oysa Yunanistan'a göre, kendi ulusal karasularının genişliği ile bu ülkenin hava sahası genişliği arasında fark bulunmaktadır. Bu durumda, FIR sorunu, Yunanistan'ın karasularının 6 milin üzerine genişletilmesi sorunu ile doğrudan ilgilidir. Bir yandan, Yunanistan'ın karasularını 12 mil olarak genişletme çabalarını Türkiye savaşı nedeni (*casus belli*) saymaktadır. Böyle bir durum her ne kadar bir an için söz konusu olsa bile, iki devlet arasındaki sorunların çoğu kendiliğinden çözülmüş, ancak Türkiye'nin yaşamsal çıkarları bütünüyle göz ardı edilmiş

---

⁸ *A.g.e.*, s. 639.

⁹ *A.g.e.*, s. 670.

olacaktır. Sonuç olarak, bahse konu anlaşmazlık, Yunanistan'ın Ege'de daha fazla alana sahip olma ve daha fazla alanı kontrol altında tutma isteğinden kaynaklanmaktadır.¹⁰

Öte yandan, Doğu Akdeniz'e gelindiğinde, bu coğrafyadaki problem sahaları ilk bakışta hukuki ve enerji mücadelesi bağlamında ekonomik sorunlar olarak algılanmaktadır. Ancak sorunlar, ekonomik/askeri güvenlik, hukuki/siyasi ayağı olan çok boyutlu bir görünüm arz etmektedir. Bölgedeki zengin enerji kaynaklarının çıkarılması ve işletilmesi, Türkiye ile Kıbrıs Rum yönetimi arasında sorunlara neden olmakta birlikte anlaşmazlıkların temelini, deniz yetki alanları konusunda iki ülke arasındaki ihtilaflar oluşturmaktadır.¹¹

2. Yunanistan-GKRY İkilisinin 2020 Yılında Gerginliği Artıran Faaliyetleri

Türkiye ile Yunanistan arasında bilhassa 2020 yılında gerginliğe neden olayların büyük bölümü, Ege Denizi'ndeki adaların silahlandırılmasından, Yunanistan'ın Ege Denizi'nde ilan ettiği yerlerde tatbikatlar icra etmesinden, Türkiye'ye ait Oruç Reis sismik araştırma gemisinin faaliyetlerinin Yunanistan-GKRY ikilisini rahatsız etmesinden, kıta sahanlığı ve MEB anlaşmazlıklarından kaynaklanmıştır. Bununla birlikte, bahse konu ikilinin Ege ve Doğu Akdeniz özelinde geliştirdikleri ittifak ilişkilerinin Türkiye'yi bölgede kısmen yalnızlaştırdığının, AB ve NATO şemsiyesi altındaki faaliyetlerin kendisini tedirgin ettiğinin de altı çizilmedi.

Yunanistan'ın, Türkiye kıyılarına yakın olan Ege Adaları'nı uluslararası antlaşmalara aykırı olarak silahlandırması, 1963 Kıbrıs krizi sonrası döneme denk gelmektedir. Yunanistan, başlangıçta adaları silahlandığını inkâr yoluna gitmiş, bu faaliyetlerini gizlice

¹⁰ Furkan Y. Şen (2015), "Türk Milliyetçiliği ve 'Öteki' Algısı: Yunanistan'la Çözilemeyen Ege Sorunu", *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 480, ss. 208-213. Yunanistan'ın tek taraflı olarak kara sularını 12 mile çıkarma isteği ve hava sahasıyla ilgili durumu, Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, 9 Eylül 2021 tarihinde düzenlenen "Adalar Denizi ve Yunanistan ile Komşuluk İlişkileri Sorunları Sempozyumu"nda şu şekilde ifade etmiştir: "Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması durumunda Ege'nin yalnızca beşte biri açık deniz alanı olarak kalacak, yaklaşık üçte ikisi Yunan karasuları hâline gelecektir. Yani, '12 mil' demek, neredeyse Ege Denizi'nin tamamının Yunanistan'ın hâkimiyetine geçmesi, Ege'nin Yunan gölü hâline gelmesi demektir. Böyle bir durumda Deniz Kuvvetlerimizin uluslararası sulardan geçerek Akdeniz'e ulaşması neredeyse imkânsız hâle gelecektir. Türkiye gemicilik, güvenlik ve Ege'deki kaynaklar açısından önemli zararlara uğrayacaktır. Aynı zamanda üçüncü ülkeler de Ege'den geçerken Yunanistan'dan izin almak durumunda kalacaktır. Türkiye'nin bunu kabul etmesi asla mümkün değildir. Hava sahasının sınırı karasuları sınırlarını aşamaz. Ancak Yunanistan, karasuları genişliği 6 mil olmasına karşın 10 mil hava sahası olduğunu iddia etmektedir. Yani, uluslararası sularda bulunan bir gemimiz, kara suyu sınırlarını ihlal etmezken, bu gemiden bir helikopter havalandığı anda hava sahası ihlali yapmış oluyor. Bu akıl, mantık ve hukuk dışı garip iddiayı sadece Yunanistan ileri sürmektedir. Ne tarihte ne günümüzde, dünyada böyle bir uygulama yok." Bakınız; Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, "Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, 'Adalar Denizi ve Yunanistan ile Komşuluk İlişkileri Sorunları Sempozyumu'nda Konuştu", Erişim Tarihi: 02.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/992021-33244>.

¹¹ Tayyar Arı & Mesut Hakkı Caşın (2021), *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 11-13.

gerçekleştirmiştir. Türkiye, güvenliğinin tehdit edilmesi üzerine Nisan 1975'te BM Genel Sekreterliği'ne gönderdiği bir nota ile Yunanistan'ı, Menteşe Adaları, Sakız, Sisam, Midilli, İkarya gibi adaları silahlandığı için protesto etmiştir. Bu tarihten birkaç gün sonra ise, Yunanistan, ilk kez adalarda savunma maksatlı tedbirler aldığını ilan etmek durumunda kalmıştır. Yunanistan, Türkiye'nin 1975'te Ege Ordusu'nu kurmasıyla birlikte, "*Türk tehdidi*" altında olduğu iddiasını dillendirmiş, adaların silahlandırılmasına hız vermiştir. Adaları silahlandığını resmi olarak kabul eden Yunanistan'ın bundan sonraki politikası, "*adaların silahsızlandırılmış statülerini belirleyen uluslararası antlaşmaların geçerliliğini tartışmalı hâle getirme*" yönünde olmuştur. Başka bir ifadeyle, antlaşmaların yapıldığı zaman dilimlerine atıfta bulunarak, uluslararası sistemin değiştiğini, antlaşmaların yapıldığı dönemdeki statülerin ortadan kalktığını ileri sürmeye başlamıştır. Bu politikanın bir sonraki adımı, "*adaların silahlandırılmasına uluslararası meşruluk kazandırma*" olmuş; özellikle Limni'nin NATO planlarına dâhil edilmesi doğrultusunda yoğun çaba harcanmıştır.¹²

2020 yılında gerginliği artıran süreç, Doğu Akdeniz'in en küçük adalarından biri olan Meis Adası'ndaki bir dizi gelişmeden kaynaklanmıştır. Antalya'nın Kaş ilçesine 1.5 mil, Rodos Adası'na 78 mil uzaklıkta olan Meis Adası ile ilgili sorunun kaynağını, iki ülkenin kıta sahanlıkları ve Münhasır Ekonomi Bölgeleri (MEB alanları) ile ilgili süregelen anlaşmazlıklar oluşturmuştur. Yunanistan'ın, ana karalar gibi adaların da kıta sahanlığına ve MEB hakkına sahip olduğu görüşünde olması, beraberinde Rodos adasının MEB alanı ile Meis'in MEB alanını birleştirme çabası Türkiye'yi tedirgin etmiştir. Böyle bir durumda, Türkiye, MEB alanının Antalya Körfezi ile kısıtlanmış olmasından rahatsız olmuştur.¹³ Bu gelişmelere, Yunanistan'ın Meis'e silahlı ve teçhizatlı asker sevk etmesiyle ilgili görüntülerin sosyal medyada yer bulması eklenince, iki ülke arasındaki gerilim artmıştır.¹⁴

Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Meis Adası'na sivil feribotla asker sevk edilmesi ile ilgili görüntüleri yorumlamış, "*Meis'te elbette iç güvenlik için polis, jandarma gibi güçler ağır silahlar olmadan bulundurulabilir. Ama bunun da limiti var. Bunu aşan silahlandırma olursa kaybeden Yunanistan olur.*" ifadelerini kullanmıştır. Çavuşoğlu, Yunanistan'a diyalog

¹² Alaettin Sevim (2020), "Ege Denizi'nde Gayri Askerî Statüdeki Adaların Silahlandırılması Sorunu", içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis) *Ege Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayınevi, ss. 485-486.

¹³ Stelyo Berberakis (2020), "Meis Adası: Doğu Akdeniz'in En Küçük Adalarından Meis, Türkiye-Yunanistan İlişkileri Açısından Neden Önemli?", 08.08.2020, Erişim Tarihi: 04.04.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53706622>.

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız; "Yunanistan, Meis'te Ne Yaptı?", Erişim Tarihi: 04.04.2022, Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=99CY7GD6wrg>.

çağrısını yinelemiş, Yunanistan'ın başka aktörlerin kışkırtması ile olumsuz adımlar atmaması, iki ülke arasındaki anlaşmaları ve uluslararası hukuku yok saymaması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁵

Yunanistan, yukarıda belirtildiği üzere, kara unsurlarına ilave olarak 13 Eylül 2020 tarihinde Deniz Kuvvetleri unsurlarını da Meis Adası'nda konuşlandırmış, böylece Meis Adası'nın silahsızlandırılmış statüsü ihlal edilmiştir. Belirtilen tarihten itibaren muhtelif deniz unsurları Meis'te konuşlu bulunmaya devam etmektedir.¹⁶

Resim 1: Oruç Reis sismik araştırma gemisinin, rutin bakım ve ikmal işlemleri için 12 Eylül 2020 tarihinde Antalya Limanı'na intikal etmesinin ardından, Yunanistan'ın, 13 Eylül 2020 tarihinde Meis Adası'na Deniz Kuvvetleri unsurlarını konuşlandırması¹⁷

Doğu Akdeniz'de gerilimi tırmandırmakta olan Yunanistan, bu kez Türkiye sınırına yakın köylerden biri olan Yeni Bosna'ya (Nea Vissa) 17 Eylül 2020 tarihinde dev bir haç dikerek bir başka tahrik edici eyleme imza atmıştır. Meriç Nehri sınır bölgesine dikilen ve Türkiye'den görülecek şekilde yerleştirilerek ışıklandırılan haçın açılışı papazların duaları

¹⁵ *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), "Çavuşoğlu: Yunanistan kışkırtmaya çalışıyor", 02.09.2020, s. 7.

¹⁶ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020), "12 Eylül - 20 Ekim 2020 Tarihleri Arasında Yunanistan'ın Gerginliği Artırıcı Eylemleri".

¹⁷ *Ulusal* (2020), "Adım adım Atina kışkırtması", 14.10.2020, Erişim Tarihi: 14.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.ulusal.com.tr/haber/8633307/adim-adim-atina-kiskirtmasi>.

eşliğinde yapılmış, açılışa askeri yetkililer de katılmıştır. Törende, papazların “*Türkler bunu her gördüklerinde bizi hatırlayacak*” şeklindeki konuşması dikkat çekmiştir.¹⁸

Resim 2: Meriç Nehri sınırına dikilen dev haç

Yunanistan’ın giriştiği yukarıda belirtilen gerginliği tırmandırıcı hamleler, Eylül ayının ortasından itibaren fiilen ABD’nin de müdahil olmasıyla değişik bir anlam kazanmıştır. Yunanistan ve ABD, 14-18 Eylül 2020 tarihleri arasında, Yunanistan’daki Türk azınlığın yaşadığı Batı Trakya’da (İskeçe’de Petrohori Köyü yakınlarında) ortak bir tatbikat düzenlemişlerdir. Türkiye’nin tatbikatı erteleme çağrıları sonuç vermemiş, ağır silahların kullanıldığı tatbikata, Yunan Ordusu’na ait Leopard tankları ve ABD ordusuna ait M1 Abrams tankları da katılmıştır.¹⁹

Resim 3: Yunanistan ve ABD’nin, Yunanistan’daki Türk azınlığın yaşadığı Batı Trakya’da icra ettiği ortak tatbikat²⁰

¹⁸ *Milliyet Gazetesi* (2020), “Yunanistan’dan Yeni Tahrik: Meriç Nehri Sınırına Dev Haç Diktiler”, 18.09.2020, Erişim Tarihi: 13.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yunanistandan-yeni-tahrik-meric-nehri-sinirina-dev-hac-diktiler-6309336>.

¹⁹ Hasan Kolukısa (2020), “Yunanistan’ın Doğu Akdeniz ve Ege Denizi’nde Gerginliği Artırıcı Adımları”, *Defence Türk*, 14.10.2020, Erişim Tarihi:14.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.defenceturk.net/yunanistanin-dogu-akdeniz-ve-ege-denizinde-gerginligi-artirici-adimlari>.

²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020), “12 Eylül - 20 Ekim 2020 Tarihleri Arasında Yunanistan’ın Gerginliği Artırıcı Eylemleri”.

Yunanistan'ın gerginliği tırmandıran adımlarının bir diğer yönünü, Ege Denizi'nde belirlediği adalar civarında yaptığı atışlı tatbikatlar oluşturmuştur. 23-24 Eylül 2020 tarihlerinde Limni Adası'nın silahsızlandırılmış statüsünü ihlal ederek atış eğitimleri icra eden Yunanistan, silahsızlandırılmış statüdeki adalar etrafında (Sakız, İstanköy, Rodos ve bu bölgede bulunan diğer adalar dâhil olmak üzere) hava tatbikatları da gerçekleştirmiştir. Uluslararası hava sahasındaki geniş bir alanı kapsayan bir bölgede, 27 Eylül-2 Ekim 2020 tarihleri arasındaki tatbikatlar için NOTAM (Havacılara Duyuru) (A2735/20) yayımlamıştır. 1 Ekim 2020'de, 6 ve 8 Ekim 2020 tarihlerinde Meis Adası'nın güneyinde kalan bölgede askeri eğitimlerin yapılacağını duyurmuştur. Tüm bu gelişmelere ilave olarak, 11 Kasım-29 Aralık tarihleri arasında, Ege Denizi'nin her bölgesinde -icra edilecek atış eğitimleri dahil- Yunan Deniz ve Hava Kuvvetleri faaliyetlerine yönelik bir NOTAM (A2931/20) yayımlanmıştır. 8 Ekim 2020 tarihinde, silahsızlandırılmış statüsü olan adalardan biri olan Midilli'de, 12 ve 13 Ekim 2020 tarihlerinde atış eğitimlerine yönelik bir tatbikatın icra edileceğini duyurmuştur. Doğu Ege Adaları'nın silahsızlandırılmış statüsünün ihlali niteliğinde olan bir başka gelişme Sakız Adası'nda yaşanmış, Yunanistan, 12-16 Ekim 2020 tarihleri arasında atış eğitimlerinin icra edileceğini duyurmuştur. Ayrıca, 13-18 Ekim 2020 tarihleri arasında icra edilecek askeri faaliyetler için, Oruç Reis tarafından yürütülen sismik araştırma faaliyetlerini kapsayan bir NOTAM yayımlamış; böylece Doğu Akdeniz'deki durumu askerileştirmeye başlamıştır. Yayımlanan NOTAM, Oruç Reis'in çalışma süresinin tamamını kapsayacak şekilde 22 Ekim 2020'ye kadar uzatılmıştır. Yunanistan'ın gerginliği artıran faaliyetleri bunlarla sınırlı kalmamış, yarı kapalı bir deniz olan Ege Denizi'nin orta kısmında “gün doğumundan gün

batımına” kadar, tüm yıl boyunca atış tatbikatlarının konumu için geniş bir saha ilan ederek seyirüsefer serbestisini tehlikeye atmıştır. 20-23 Ekim 2020 tarihleri arasında bu kez de Bozbaba Adası bölgesinde icra ettiği iki ayrı askeri faaliyet nedeniyle adanın silahsızlandırılmış statüsü ihlal edilmiş, bu gelişme Yunanistan’ın atışlı tatbikatlarını Kuzey Ege’yi kapsayacak şekilde genişlettiğini göstermiştir. Benzer şekilde, 21 Ekim 2020 tarihinde bir başka atışlı tatbikat yapacağını duyuran Yunanistan, Semadirek Adası’nın da silahsızlandırılmış statüsünü ihlal etmiştir. Yukarıda belirtilen tüm girişimler, Yunanistan’ın askeri faaliyetlerini Ege Denizi’nde olağan dışı artırdığını ve çok büyük bir sahayı bu maksatla düzenli olarak kapattığını göstermiştir. Ayrıca Yunanistan, 1988 Atina Mutabakatı’nı ihlal etmiş ve mutabakatın “*iki ülkenin milli ve dini günlerde askeri faaliyet icra etmekten imtina etmesini*” öngören maddesini hiçe saymıştır. 29 Ekim 2020 Cumhuriyet Bayramı’na denk gelen iki ayrı tatbikat için seyir duyurusu yayımlarken, Türkiye, bu hamleye, Yunanistan’ın milli günü olan 28 Ekim 2020 tarihlerinde tatbikat düzenleneceğini duyurarak cevap vermiştir.²¹

Yukarıda belirtildiği gibi, iki ülke arasındaki gerginlik bir yandan devam ederken, Yunan basınında Türkiye’nin Ege ve Akdeniz’de askeri faaliyetlerini artırdığı iddiaları yer almıştır. Bunun üzerine, Türk Dışişleri Bakanlığı’nca yapılan açıklamada, çıkan haberlerin asılsız olduğu, Yunanistan’ın 20 Ekim 2020 tarihinden itibaren “*11 NAVTEX*” ve “*12 NOTAM*” ile Ege ve Doğu Akdeniz’de 24 askeri faaliyet yapacağını duyurduğunu, bunun kışkırtıcı ve gerginliği artırıcı askeri faaliyetler kapsamında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yapılan açıklamada, Yunanistan’ın diyalog kanallarını kapalı tuttuğu, 9 Ekim 2020 tarihinden bu yana

²¹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020), “12 Eylül - 20 Ekim 2020 Tarihleri Arasında Yunanistan’ın Gerginliği Artırıcı Eylemleri”. Türkiye ve Yunanistan’ın, caydırıcılıkla birlikte diyaloga/müzakerelere zemin olabilecek esasların belirlenmesine yönelik birtakım irade beyanları bulunmaktadır. Bunlardan biri 1976 Bern Deklarasyonu’dur. Deklarasyon, iki ülke arasında Ege Denizi’nde yaşanan sorunlara ilişkin olarak kabul edilmiş olup, koşulluluk ilkesi yaratan bir güven artırıcı önlemler metnidir. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında oluşan güvensizliğin ortadan kaldırılmasını ve yeniden müzakere ve barışçıl ilişkiler kurulmasını amaçlayan bir bildiridir. Güven artırıcı önlemler kapsamında bir diğer girişim, 1988 yılında kabul edilen Atina ve İstanbul Mutabakatlarıdır. Bu mutabakatlarla, iki ülkeyi sıcak bir çatışmaya yöneltecek filli durumların önlenmesi ve buna yönelik kararların alınması amaçlanmıştır. Başbakan Turgut Özal’ın Atina ziyaretinin ardından, 8 Eylül 1988 tarihli İstanbul Mutabakatı’nda taraflar, uluslararası sularda ve hava sahasında yapacakları askeri ve diğer faaliyetler için birtakım yükümlülükleri kabul etmişler; uluslararası hukuk ve uygulamalara, kurallara, düzenlemelere uygun davranmayı onaylamışlardır. İstanbul Mutabakatı öncesindeki 27 Mayıs 1988 tarihli Atina Mutabakatı’nda anlaşmaya varılan hususlardan birini ise tatbikatların icrası oluşturmuştur. Buna göre, iki ülke turizmin en yoğun olduğu dönemlerde (her yıl 1 Temmuz’dan 1 Eylül’e kadar-1988 yılı için 7 Temmuz 1 Eylül) ve başlıca ulusal ve dini resmî tatillerde tatbikatların yürütülmesinden kaçınmayı kabul etmişlerdir. 8 Temmuz 1997 tarihli Madrid Deklarasyonu ise, 1996 yılındaki Kardak bunalımının ardından yaşama geçirilmiştir. Taraflar arasında güvene dayalı bir ilişkinin kurulabilmesini amaçlayan ve aynı zamanda bir uzlaşma çabası olan deklarasyon, bu anlamda statükonun pekiştirilmesini hedeflemiştir. Fuat Aksu (2005), “Ege Sorunlarının Geleceği ve Türkiye: AB Üyelik Sürecinde Türkiye’nin Seçenekleri”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 5, ss. 271-274.

NATO askeri makamlarınca planlanan toplantılara da katılmadığı ifade edilmiştir. Açıklamanın en dikkat çekici yanını ise, Yunanistan'a verilen şu tavsiye oluşturmuştur: “Yunanistan, Türkiye ile ikili meselelerini başkalarından medet umarak değil, ancak Türkiye ile masaya oturarak, iş birliği ve diyalog ile çözebilir.”²²

Yukarıda ifade edilen gelişmelere karşın, Türkiye, Ege Denizi kaynaklı sorunların çözümünde hak ve adalet kavramlarını ön planda tutmuş, barışı amaçlayan girişimlerde bulunmuştur. Doğu Akdeniz’de ise, Kıbrıs konusunda varılacak bir çözümün, iş birliği için olumlu bir hava yaratacağını ve bölgesel istikrara katkı sağlayacağını öngörmüştür.²³

3. Yunanistan ve GKRY’nin Bölgesel ve Küresel Güçlerle İlişkilerinin Doğu Akdeniz ve Ege Denizi Güvenliğine Yansımaları

Bu bölümde, Yunanistan ve GKRY’nin Doğu Akdeniz ve Ege Denizi bağlamında bölgesel ve küresel güçlerle ilişkileri ele alınacaktır. Ege ve Doğu Akdeniz’e müdahil olan aktörlerin gerek bu coğrafya hakkında genel, gerekse 2020 yılı özelinde politikaları değerlendirilecektir.

ABD Merkezi Haber Alma Teşkilatı (*Central Intelligence Agency-CIA*) belgelerine göre, ABD, her şeyden önce, Türkiye ile Yunanistan’ın Ege Denizi özelinde yaşadıkları problemleri, bölge güvenliğini ve NATO’nun geleceğini tehlikeye atacak girişimler şeklinde değerlendirmektedir. Ayrıca, taraflara diyalog çağrısında bulunmak suretiyle ortamı sakinleştirmeye çalışmaktadır. Tarihsel süreç içinde, İkinci Dünya Savaşı Sonrası On İki Ada’nın Yunanistan’a bırakılması Türkiye’nin Ege Denizi ile ilgili hassasiyetinin artmasına neden olmuş; Ege Denizi, Yunan kamuoyunda önemli bir argüman haline gelmiş, bu coğrafya adeta bir “Yunan Gölü” haline getirilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada, Yunanistan, mütemediyen Türkiye’yi ABD’ye şikayet ederken, -ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) belgelerinden de anlaşıldığı üzere- Türkiye’nin yegane amacı Ege Denizi’nde haklarını savunmak olmuştur. Yunanistan’ın Ege Adaları’nı Lozan Barış Antlaşması ve Paris Antlaşması’na aykırı bir şekilde silahlandırıldığı CIA belgelerinde açık bir şekilde belirtilmiş olsa da, bölge stratejisini ön planda tutan ABD, yakın ilişkiler kurduğu Yunanistan’ın Ege Denizi’nde gerginliği artıran hamlelerine çoğu zaman sessiz kalmıştır. Yunanistan tarafından bölgeye yönelik asılsız söylentiler çıkarılmış, bunlar Türkiye aleyhine kullanılmış, böylece

²² Gökhan Varan (2020), “Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Aksoy: Yunanistan Türkiye ile ikili meselelerini ancak masaya oturarak çözebilir”, *Anadolu Ajansı*, 06.12.2020, Erişim Tarihi: 06.08.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakanligi-sozcusu-aksoy-yunanistan-turkiye-ile-ikili-meselelerini-ancak-masaya-oturarak-cozebilir/2067638>.

²³ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Sorularla Dış Politika”, Erişim Tarihi: 06.08.2022, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/sorular.tr.mfa>.

ABD'nin bölgeye bakış açısı Yunanistan tarafından şekillendirilmiştir. Başka bir ifadeyle, ABD'nin bölge üzerinde politikasının biçimlendirilmesinde CIA büyük rol oynarken; CIA'nın Ege Sorunu'na yönelik gelişmelerde temel haber kaynağı, ABD'yi tek taraflı bilgilendirme çabasında bulunan Yunanistan olmuştur. Sonuç olarak, ABD'nin (CIA'nın) genel kanısı, Yunanistan'ın ABD desteğini yanına alarak Ege Denizi'nde yayılmaya çalıştığı şeklindedir. Türkiye'nin ise bu durum karşısında hukuki adımlar attığını düşünmektedir.²⁴

ABD'nin, iki NATO üyesi devlet arasındaki olası gerginliklerde diyalogu ön plana çıkaran bir çözüm yolunu benimsediğine yukarıda değinilmiştir. Bu genel değerlendirmenin dışında, 2020 yılında ABD'nin Doğu Akdeniz politikasını şekillendiren hamlelerine geçmeden önce 2019 yılındaki Savunma İş birliği Anlaşması'na değinmek gereklidir. NATO üyesi iki devlet - ABD ve Yunanistan- 5 Ekim 2019'da bir savunma iş birliği anlaşması (*revised cooperation agreement*)'na imza atmışlardır. ABD, bu anlaşmayı, “*Doğu Akdeniz'deki güncel güvenlik sorunlarına reaksiyon göstermeyi sağlayan etkin bir belge*” olarak nitelendirmiştir. Anlaşma ile Larissa, Stefanovikio ve Dedeğaç'ta, ABD-Yunanistan ve NATO ortak faaliyetlerinin artırılması hedeflenmiş, Girit Adası'ndaki Souda Körfezi deniz üssünde altyapı ve diğer iyileştirmelerin yapılması hususunda mutabakata varılmıştır. O dönemin ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun, Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis'e, “*Yunanistan bu bölgede önemli bir stratejik rol oynayabilir*” şeklindeki beyanı dikkat çekerken, Pompeo, “*Burası dinamik bir bölge, çok şey oluyor, çok fazla değişiklik oluyor ve Yunanistan'ın bu bölgede istikrarın temel taşı olmasını sağlamak için birlikte çalışabileceğimizden eminiz.*” ifadesini kullanmıştır. Yunan mevkidaşı Nikos Dendias ile de görüşen Pompeo, “*Türlere yasadışı sondaj faaliyetlerinin kabul edilemez olduğunu söylediklerini, uluslararası hukukun hüküm sürdüğü her alanda yasal faaliyetlerin gerçekleşmesini sağlamaya çalıştıklarını, her zaman yaptıkları gibi bu konuda da diplomatik adımlar atmaya devam edeceklerini*” ifade etmiştir.²⁵ Böylece, ABD, Türkiye'yi ima ederek Doğu Akdeniz'de bir güvenlik sorunu

²⁴ Sinan Kıyanç (2020), “ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) Arşiv Belgelerine Göre Ege Sorunu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 22, Sayı: 1, ss. 15-25.

²⁵ Matthew Lee (2019), “US, Greece Sign Revised Defence co-Operation Agreement”, *Canadian Press*, 05.10.2019. Bu arada Yunan Başbakanı Miçotakis'in özgeçmişi hakkında şu hususların ifade edilmesi yararlı olur: 7 Temmuz 2019 tarihinde Yunanistan'da yapılan erken genel seçimleri sonucunda Yeni Demokrasi Partisi (YDP) % 39 oy almış ve 158 milletvekili çıkararak tek başına hükümet kuracak çoğunluğa ulaşmıştır. Giritli bir aileden gelen YDP lideri Kiriakos Miçotakis, Yunanistan'ın yeni kuşak siyasetçilerinden biridir. Aynı zamanda 1989-1992 yılları arasında Başbakanlık yapan ve YDP'nin eski lideri olan Konstantin Miçotakis'in oğludur. Yakın zamanda ülkenin yeni Başbakanı olmuştur. Kiriakos Miçotakis, Atina'da Amerikan Koleji'ni bitirmiş, ABD'de Harvard Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler eğitimi görmüş, “*ABD'nin Yunanistan'a Bakışı*” konulu doktorası ile “*Hoopes*” ve “*Tocqueville*” ödülleri almıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız; Selyo Berberakis (2019), “Kiriakos Miçotakis Kimdir? Yunanistan'ın Ülke Siyasetine Damga Vuran Bir Aileden Gelen Yeni

olduğunu, Yunanistan'ı işaret ederek de bu devletin bir istikrar unsuru olabileceğini belirterek, imzaladığı Savunma İş birliği Anlaşması ile onun yanında olduğunu göstermiştir.

Öte yandan, ABD'nin Türkiye'ye olan olumsuz yaklaşımı, 9 Ekim 2019'da ABD Başkanı Donald Trump'ın, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a gönderdiği mektupta²⁶ da kendisini göstermiştir. Diplomatik nezaket kurallarını hiçe sayan, gayriciddi, küçültücü ve onur kırıcı ifadelerin yer aldığı mektup; 1964 tarihli, Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı askeri müdahalede Sovyetler Birliği ile çatışma ihtimali olacağını ve NATO'nun müdahalede bulunmayacağını içeren ABD Başkanı Lyndon Johnson'ın mektubundan çok daha ağır ve hakaret doludur. Mektup, aynı zamanda, ABD'nin Doğu Akdeniz'de kontrolün Türkiye'de olmasını istemediğinin bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

Trump döneminde yukarıda belirtilen savunma iş birliği anlaşmasına taraflar imza atmış olmakla birlikte, Yunanistan, yeni seçilen Joe Biden yönetimine de mesaj vermiştir. Yunan Başbakanı Miçotakis, 3 Kasım 2020'de yapılan seçimi kazanan Biden döneminde de ülkesinin ABD ile olan ilişkisinin güçleneceğini savunmuştur. Öyle ki, Miçotakis, Biden yönetimi ile Washington'un, *"gücünü ortaya koyarak bölgedeki güvenliğe katkıda bulunacağını"* öne sürmüştür. Bu arada, Yunanistan ve Mısır, Doğu Akdeniz'e yönelik 6 Ağustos 2020'de imzaladıkları kısmi Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) anlaşmasını genişletmeyi kapsayan bir adıma imza atmışlardır. Yunan Başbakanı Miçotakis ile Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi'nin katılımıyla düzenlenen toplantı sonrasında iki lider, bölgede barışı tehlikeye düşürmek isteyenler olduğunu, bu tehdide karşı ortak tavır konusunda aynı fikirde olduklarını, aralarındaki savunma iş birliğini birlikte güçlendirmek istediklerini açıklamıştır. Bu gelişmelere, Türkiye, 6 Ağustos'taki Yunanistan'ın Mısır ile yaptığı MEB anlaşmasına atıf yaparak, *"İmzalandığı açıklanan sözde deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması, Türkiye için yok hükmündedir. Bu anlayışımız, sahada ve masada ortaya konacaktır."* şeklinde tepki göstermiştir.²⁷

Böylece Yunanistan, seçimi kazanan Biden yönetiminin de desteğini kazanmak istemiştir. ABD'nin bölgede aktif olmasını arzulamış, Türkiye'ye ile tek başına kalma seçeneğini

---

Başbakanı", 08.07.2019, Erişim Tarihi: 18.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48907540>.

²⁶ Mektup hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *BBC Türkçe* (2019), "Trump'tan Erdoğan'a Mektup: Aptallık Etme, Gel Anlaşalım, Seni Sonra Arayacağım", 18.10.2019, Erişim Tarihi: 13.04.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50077573>.

²⁷ *Euronews* (2020), "Türkiye'den Yunanistan Başbakanı Miçotakis'in Doğu Akdeniz Açıklamasına Tepki", 12.11.2020, Erişim Tarihi: 18.03.2022, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2020/11/12/turkiye-den-yunanistan-basbakan-micotakis-in-dogu-akdeniz-ac-klamasi-na-tepki>.

ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Batı'dan (ABD ve AB) bağımsız, münferit bir Ege ve Akdeniz politikası yürütebilecek cesaretle, kararlılıkta ve etkinlikte olmamıştır.

2020 yılı özelinde, ABD'nin Yunanistan ile olduğu kadar GKRY ile de ilişkilerinde bir yakınlaşma söz konusu olmuştur. ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun GKRY lideri Nikos Anastasiadis ile yaptığı telefon görüşmesinde “*ABD-GKRY ilişkilerinin derinleştirilmesi*” konusu ele alınmış; bilahare ABD'nin Rum Yönetimi'ne yönelik silah ambargosunu 2021 mali yılı için kaldırdığı açıklanmıştır. Ayrıca, Pompeo, Twitter hesabında GKRY için “*Doğu Akdeniz'deki kilit ortağımız*” ifadesini kullanmıştır. Böylece, ABD, 1987'den beri GKRY'ye uyguladığı silah ambargosunun kaldırırken, Pompeo'nun “*GKRY ile savunma iş birliğini derinleştirdikleri*” ifadesi dikkat çekmiştir.²⁸

Bu gelişmelerin ve yetkililerin beyanlarının satır altları okunduğunda, şu hususların altı çizilebilir: Trump yönetimindeki ABD'nin GKRY'ne uyguladığı silah ambargosunu kaldırması ve GKRY'ni savunma konusunda işbirliği yapacak kilit bir ülke olarak görmesi, Türkiye'yi arka plana kaydıracağı ve Türkiye'nin tepkisini görmezden geldiği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, ABD'nin, NATO üyesi olmayan GKRY'nin Rusya'ya yakın bir politika izlemesinin önüne geçmek istediği düşünülebilir.

Öte yandan, Fransa, Akdeniz'in en zengin ülkesi görünümünde olup, bölgede ekonomik anlamda oldukça etkilidir. İspanya ve Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na girmesini desteklemiş, 1995 yılında gerçekleşen Barcelona Konferansı'nda “*Avrupa-Akdeniz İş birliği*” adını atmış ve “*Akdeniz İçin Birlik*” ortaklığı kendisinin öncülüğünde yaşam bulmuştur. Fransız şirketlerinin çeşitli alanlarda bölgede yatırımlarının olduğu da hesaba katıldığında, Fransa'nın Akdeniz'de ekonomik etkinliğinden kaynaklı bir siyasi etkisinin olduğu açıktır.²⁹ İlaveten, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un (2017-) Akdeniz ve Ortadoğu/Yakındoğu'ya yönelik politikaları arasında, bölgesel bir güç haline gelen Türkiye'ye karşı Yunanistan-GKRY-İsrail üçlüsüne destek verilmesi ve Kıbrıs Adası civarında enerji keşif faaliyetlerinde bulunan Fransız TOTAL firmasının çıkarlarının korunması yer almıştır. Ayrıca “*Ekonomik dev, politik cüce*” olarak adlandırılan Almanya ve siyasi etkisi açısından etkin konumda olan Birleşik Krallık gibi hem müttefik, hem de rakip olan devletlere karşı Akdeniz'de üstünlük kurmak da Fransa'nın bölgeye yönelik politikaları

²⁸ Dildar Baykan (2020), “ABD Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne yönelik silah ambargosunu kaldırdı”, 01.09.2020, Erişim Tarihi: 18.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-guney-kibris-rum-yonetimine-yonelik-silah-ambargosunu-kaldirdi-/1960243>.

²⁹ Yeşim Özer (2014), "Fransa'nın Dış Politikası", içinde (editörler: Özgün Erler Bayır & Faruk Sönmezoğlu) *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, İstanbul: Der Yayınları, s. 267.

arasında olmuştur. Bu gelişmelere paralel olarak, 2020 yılında Türkiye-Fransa ilişkilerini olumsuz etkileyen önemli sorunlar kendisini göstermiştir. Öyle ki, iç politikada sıkışmış olan iki hırslı lider (Emmanuel Macron ve Recep Tayyip Erdoğan), dış politikada yeni başarı arayışı içerisinde olmuş, bununla birlikte her iki devlet birtakım taleplerinde ısrarcı davranışlar sergilemiştir. Fransız gazeteci Loup Bureau vakası (2017 yılında Irak'tan Türkiye'ye geçerken gözaltına alınan, terörist olduğu ileri sürülerek 52 gün hapiste tutuklu kalan gazeteciyle ilgili vaka), Erdoğan'ın 2018 yılındaki Paris ziyaretinde iki liderin kameralar önünde tartışmaları, Macron'un Türkiye'nin Afrin'i kapsayan Zeytin Dalı Operasyonu'na cephe alması, Macron'un “NATO'nun beyin ölümü gerçekleşmiştir” şeklindeki açıklamasına Erdoğan'ın sert tepki göstermesi, yine Macron'un Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de artık bir partner olmadığına yönelik yaptığı açıklama, iki devlet ilişkilerinde gerilime neden olan hususları oluşturmuştur. Son olarak, Cumhurbaşkanı Erdoğan, Fransız mallarına karşı gayri resmî bir boykot başlatmıştır.³⁰

Fransa, 2020 yılı özelinde, gerek Yunanistan, gerekse de GKRY ile yakın ve sıcak ilişkiler içerisinde olmuştur. *Reuters*'in haberine göre, Fransa ve Yunanistan, savaş uçağı alımı konusunda görüşmelerde bulunmuşlar, Yunanistan'ın silahlanma konusunda masaya oturduğu ülkelerden birini Fransa teşkil etmiştir. Yunanistan, bu hamlesini, “savunma potansiyelini yükseltme” adı altında gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.³¹

Yunanistan'ın “savunma potansiyelini yükseltme” hamlesini tamamlayacak şekilde, 26-28 Ağustos 2020 tarihleri arasında, Fransa'nın da müdahil olduğu, Yunanistan-GKRY ikilisinin ve İtalya'nın da katıldığı “*Eunomia*” adlı bir ortak hava ve deniz tatbikatı gerçekleştirilmiştir. Tatbikat bahanesiyle, Fransız askeri uçaklarının GKRY'ne inmesine, bu uçakların geçici veya sürekli olarak Ada'ya konuşlandırılmasına Türkiye sert bir şekilde karşı çıkmış, bu durumun 1960 Antlaşmaları'na aykırı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı şu açıklamada bulunmuştur: “*Kıbrıs Adası'nın garantörü olmayan Fransa, bu tutumuyla, Doğu Akdeniz'deki mevcut gerginliklerden sorumlu olan Rum-Yunan ikilisini, tehlikeli bir biçimde gerginliği daha da tırmandırma yönünde teşvik etmektedir. Bir kez daha*

³⁰ Ozan Örmeci (2021), “Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak”, içinde (editörler: Mesut Hakkı Çaşın ve Tayyar Arı) *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 191-95.

³¹ *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), “Paris-Atina hattında askeri uçak pazarlığı”, 02.09.2020, s. 7.

hatırlatıyoruz: Doğu Akdeniz’de Türkiye’yi ve Kıbrıs Türkü’nü dışarıda bırakmaya çalışan her girişim hüsrarla sonuçlanacaktır.”³²

Görüldüğü üzere, Yunanistan, ABD ve Fransa gibi ülkelerin desteğiyle gerek Ege Denizi’nde, gerekse Doğu Akdeniz’de hakkı olmayan alanlarda söz sahibi olmaya çalışmış, kendisini uluslararası kamuoyunun önünde haklı gösterme gayreti içinde bulunmuş, dış politikasında Türkiye’ye karşı hasmane bir dizi davranışlar içeren kararlara imza atmıştır. İçinde bulunduğu ekonomik darboğaza rağmen, Fransa ile silah alımı anlaşmalarına imza atmaktan da geri durmamıştır.³³

Yunanistan-GKRY’nin Doğu Akdeniz’de dostane ilişkiler kurduğu ülkelerden biri de İsrail’dir. Doğu Akdeniz’e kıyıdaş olan devletlerden İsrail’in Yunanistan ve GKRY ile yakınlaşmasına geçmeden önce, bu devlete has bazı hususların göz önünde tutulması gerekmektedir. Öncelikle, İsrail’in dış politikası hakkında “*İsrail’in dış politikası yoktur, güvenlik politikası vardır*” şeklinde genelleme yapıldığının altı çizilmelidir. Bu kuramdan anlaşılacağı üzere, İsrail hükümetleri ve kamuoyu ayrı tutulacak olursa, bu devletin dış politika yapım süreçlerini etkileme kapasitesi en yüksek olan kurumu İsrail Ordusu’dur. İsrail’in dış politika amaçları arasında; “*güvenliğin sağlanması*”, “*ABD ile kurulmuş olan özel ilişkinin (stratejik ittifakın) sürdürülmesi*”, “*Yahudi diasporası ile ilişkilerin sürdürülmesi*” ve “*küresel ve bölgesel güçlerle ittifak arayışları*” ilk sıralarda yer almaktadır. Bunların dışında, İsrail dış politikasının meşgul eden diğer konu başlıkları arasında, Doğu Akdeniz’de kendi münhasır ekonomik bölgesinde halihazırda keşfedilen zengin doğalgaz kaynakları ve bu kaynakları işletecek terminallerin korunması, gazın kendisine ve ana pazar olarak Avrupa’ya nakli de bulunmaktadır.³⁴

2020 Mayıs ayında, iki devlet, İsrail tarafından geliştirilen Heron insansız hava aracı sisteminin kiralanmasına yönelik bir anlaşma imzalamıştır. Yunanistan tarafından sınır

---

³² Muhammet İkbâl Arslan (2020), “Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan, Fransa ve İtalya’nın Ortak Deniz Ve Hava Tatbikati Tamamlandı”, *Anadolu Ajansı*, 28.08.2020, Erişim Tarihi: 15.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kibris-rum-kesimi-yunanistan-fransa-ve-italyanin-ortak-deniz-ve-hava-tatbikati-tamamlandi/1956712>.

³³ Recep Yorulmaz (2020), “Doğu Akdeniz’de Türkiye-Yunanistan Gerginliği Ve İş Birliği İmkanları”, *Middle Eastern Analysis / Ortadoğu Analiz*, Sayı: 96, s. 94.

³⁴ Erhan Keleşoğlu (2014), “İsrail’in Dış Politikası”, içinde (editörler: Özgün Erler Bayır & Faruk Sönmezoğlu) *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, İstanbul: Der Yayınları, ss. 449-463. Öte yandan, Türkiye ile İsrail arasında 1990’larda belirginleşen ve bir ittifak görüntüsü veren bir ilişki yaşanmıştır ki, bu oluşumu, “*İsrail’in bölgesel güvenlik arayışları*” başlığı altında değerlendirmek mümkündür. Ancak 2000’li yılların sonlarına doğru iki ülkenin ilişkileri bozulmuş, bu durum İsrail’i Türkiye’nin rakibi konumunda olan ve aynı zamanda Arap yanlısı olarak bilinen Yunanistan ve GKRY ile stratejik bağlarını güçlendirmeye yöneltmiştir. Bakınız; *A.g.e.*, s. 462.

savunması amacıyla kullanılacak sistem, satın alama opsiyonu ile birlikte 3 yıllığına kiralanmıştır. İsrail Savunma Bakanlığı'ndan üst düzey bir yetkili, İsrail ile Yunanistan arasındaki güvenlik amaçlı ilişkilerin genişlediğini ifade etmiş, “Yunanistan'ın, özellikle küresel korona krizi sırasında kuvvetlerini İsrail sistemiyle donatmak için yaptığı tercihe büyük önem veriyoruz... Hem Yunanistan, hem de diğer Avrupalı ortaklarla ek anlaşmalar imzalamayı ve onların güvenlik sorunlarını çözmeye yardımcı olmayı umuyoruz.” ifadesini kullanmıştır.³⁵

Özet olarak, Doğu Akdeniz'e kıyıdaş devletler içinde -aynı zamanda nükleer bir gücü de elinde bulunduran- İsrail, bölgenin en etkin aktörü konumundadır. Filistin meselesi ve 2010'daki Mavi Marmara saldırısı ile Türkiye ile ilişkileri bozulmuş, kendisinin stratejik ortağı olan ABD'nin Türkiye ile yaşadığı gerginlikleri de göz önünde tutarak, Yunanistan ile yakınlaşan bir politika takip etmiştir.

Rusya'nın Ege ve Doğu Akdeniz'e yönelik politikası, birbirinin uzantısı olan iki denizde NATO'nun etkisini azaltmaya ve kendi gücünü artırmaya yöneliktir.³⁶ Ancak bunun öncesinde, Rusya'nın Akdeniz'e olan ilgisinin tarihsel bir arka planı vardır. Rusya, kuruluşundan itibaren önce bölgesinde kara gücüne sahip olmuş, bilahare deniz gücüne de dönüşmek istemiş, kışın suları donmayan ve dünyanın en önemli sıcak deniz yollarına kolayca ulaşabileceği limanların arayışında olmuştur. 2011'de Suriye'de çıkan iç savaşta Esad Yönetimi'ni destekleyen Rusya, kendisinin Karadeniz donanmasına bağlı olan Akdeniz kıyısındaki “Tartus donanma üssü”nü bu arada geliştirmiştir. Böylece ulusal güvenliğini Akdeniz'den itibaren kademeli olarak tesis etmek istemiş, kendi topraklarından uzak bir coğrafyada, Doğu Akdeniz'de önemli bir aktör durumuna gelmiştir. Bu nedenle, Rusya'nın Akdeniz'deki askeri varlığının sürekliliğinin, kendisi açısından esas olduğunu söylemek mümkündür. Benzer şekilde, güvenliğine yönelik uzaktan gelebilecek tehditlere etkili bir karşılık vermeyi amaçlayan Moskova için “Rusya Akdeniz'e mahkûmdur” genellemesi/yorumu da yapılabilir. Öte yandan, Rusya'nın Doğu Akdeniz politikasında iyi ilişkiler içinde olduğu ülkelerin başında, AB üyesi ve Doğu Akdeniz'in bir parçası olması

---

³⁵ Naval Technology (2020), “Israel Signs Agreement to Lease Iai Heron Uav to Greece”, 07.05.2020, Erişim Tarihi: 18.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.naval-technology.com/news/israel-signs-agreement-to-lease-iai-heron-uav-to-greece>.

³⁶ Cemre Pekcan (2020), “Yunanistan-Rusya Federasyonu İlişkileri ve Ege Denizi'nin Güvenliği”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis) *Ege Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayınevi, s. 1027.

itibarıyla GKRY'nin gelmekte olduğu bilinmektedir.³⁷ Rusya ve GKRY'nin birlikte giriştiği, ancak ABD'nin tepkisini çeken gelişmelerden biri 1997 yılında yaşanmıştır. GKRY'nin Rusya'dan S-300 füzelerini almak için anlaşma imzalaması, Kıbrıs Sorunu'nda ABD ve Türkiye'yi mutabık kaldıkları bir noktaya getirmiştir. Adaya füzelerle birlikte Rus uzmanların ve radar sistemlerinin de gelecek olması, dolayısıyla Rusya'nın bölgedeki gelişmeleri takip etme olanağına kavuşacak olması ABD'yi endişeye sevk etmiştir. ABD'nin, Rum tarafını ikna ederken kullandıkları argümanlar (adada 1974'ten beri çatışma olmadığı, istikrarlı bir ortamın hüküm sürdüğü ve bunu bozmaya gerek olmadığı), Türkiye'nin Kıbrıs Sorunu'nda dile getirdiği ve savunduğu tezler olmuştur. Anlaşmazlık, füzelerin Şubat 1999'da Girit Adası'na gönderilmesiyle durulmuştur.³⁸

Aynı zamanda kültürel ve dinsel anlamda ortak yanlarının olması, Kıbrıslı Rumlar ile Rusları birbirine yakınlaştıran bir ortam yaratmaktadır. Benzer şekilde, bu ortaklığı daha net bir şekilde ifade edebilmek için, “Kıbrıslı Yunanlar için Atina'daki Yunanlılar kardeşleri ise, Moskova'daki Ruslar için kuzenleridir” benzetmesi yapılmaktadır. Ayrıca GKRY'de faaliyet sürdüren Kıbrıs Komünist Partisi (AKEL), Rusların adeta beşinci kol faaliyetlerinde rol oynamaktadır. Diğer taraftan, 2015'te iki devlet, Rusya'nın GKRY'de deniz ve hava üssü kurmasını da içeren bir dizi anlaşma imzalamış, böylece Rus donanması Limasol Limanı'nı kullanma imkânına kavuşmuştur. Bunun somut uygulaması 2019 yılının Ekim ayında Rusların Kuzey Filosu'na bağlı bir savaş gemisinin Limasol'u ziyaret etmesiyle gerçekleşmiştir. Aynı gemi, 18 Ocak 2020'den başlayarak 3 gün boyunca Limasol'u tekrar ziyaret etmiştir.³⁹

Sonuç olarak, Rusya, Doğu Akdeniz'i yakından takip etmektedir. Kendisinin Akdeniz Filosu'nun, Rus Karadeniz Filosu altında görevlendirildiği düşünülecek olursa; Rusya'nın, sanki Karadenizmiş gibi, Akdeniz'i kendisine yakın bir coğrafya olarak gördüğü ortadadır. Ayrıca Rusya, Kıbrıs meselesinde uzlaşmaya varılması halinde, Kıbrıs Adası'nın bir NATO ülkesi olacağını öngörmekte, bu nedenle meselenin çözüme kavuşmamış halini kendi çıkarlarına uygun görmektedir.

³⁷ Yaşar Onay (2019), “Rus Büyük Güç Politikasında Akdeniz'in Yeri ve Önemi”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker) *Akdeniz Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayınları, ss. 797-802.

³⁸ İlhan Uzgöl (2010), “ABD ve Nato'yla İlişkiler”, içinde (editör: Baskın Oran) *Türk Dış Politikası Cilt 2*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 294.

³⁹ Sezai Özçelik, “Rusya Federasyonu'nun Kıbrıs Politikası”, *Kırım Haber Ajansı*, Erişim Tarihi: 20.02.2022, Erişim Adresi: <https://qha.com.tr/opinion/rusya-federasyonu-nun-kibris-politikasi>.

Öte yandan, Akdeniz Bölgesi'nin Avrupa Birliği için de özel bir önemi vardır. Fransa ve İtalya'ya; 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz'in katılımı sonrasında, Akdeniz, Avrupa Topluluğu için daha büyük bir anlam kazanmıştır. Yukarıda bahsedilen, Fransa'nın ön ayak olduğu “*Avrupa-Akdeniz Ortaklığı*” olarak da adlandırılan 1995 yılındaki Barcelona Süreci, AB açısından Akdeniz'i kapsayan önemli kilometre taşlarından birini oluşturmuştur. Bu ortaklık ile Akdeniz'in kuzeyindeki Avrupa Birliği ülkeleri ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyasında bulunan ülkelerin birbirleri arasında (aynı zamanda tüm AB ülkeleri arasında) serbest ticaret bölgesi oluşturulması amaçlanmıştır. Öte yandan, güvenli bir “*Ortadoğu Serbest Bölgesi*”nin oluşturulması, hem Akdeniz'de güvenlik öğelerini güçlendirmeyi, hem de bu bölgenin kitle imha silahlarından arındırılmasını ön plana çıkarmıştır. İlave olarak, insan haklarının ve demokrasinin güçlendirilmesi ve Akdeniz'in kuzeyi ve güneyi arasında sivil toplum diyalogunun artırılması da, ortaklığın üzerinde durduğu konu başlıklarını teşkil etmiştir. Ancak özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırıları ile Akdeniz'in kuzey ve güneyi, derin bir güvensizlik ortamına yenik düşmüştür.⁴⁰ Bu arada, Doğu Akdeniz coğrafyası ve AB'nin genişlediği sınır anlamında şu hususun yeri gelmişken altı çizilmelidir: Doğu Akdeniz'deki üç temel aktörden ikisinin (Yunanistan ve GKRY) AB üyesi olması, birlikteliğin doğal sınırlarının Doğu Akdeniz'e ulaşmasına yol açmış, dolayısıyla bu coğrafyada AB'nin müdahil olmasını pekiştirici bir pozisyon yaratmıştır. Bu gelişme, Ege ve Doğu Akdeniz'de aktörler arasında dengeleri değiştirecek bir durum yaratmış olmakla birlikte, AB'ye aday ülke konumunda olan Türkiye ile AB arasındaki ilişkileri doğrudan etkileyebilecek bir özellik taşımaktadır.⁴¹

“*Avrupa-Akdeniz Ortaklığı*” ile bağlantılı olarak; Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, 10 Eylül 2020'de Avrupa Birliği üyesi olan Akdeniz ülkelerini “*MED 7 Zirvesi*” adı altında bir araya getirmiş, toplantının önemli gündem maddelerinden birini, “*Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz'de yaşanan kriz*” oluşturmuştur. Macron'un ev sahipliğinde Korsika adasında yapılan MED 7 Zirvesi'ne, İspanya, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Yunanistan ve Portekiz katılmış; Türkiye-Yunanistan krizinde arabulucu rolünü üstlenen

⁴⁰ Özlem Terzi (2014), “Avrupa Birliği'nin Dış Politikası: Varoluş Tartışmasından Etkinliğin Sorgulanmasına”, içinde (editörler: Özgün Erler Bayır ve Faruk Sönmezoglu) *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, İstanbul: Der Yayınları, s. 559.

⁴¹ Ayşe Gülce Uygun (2021), “Doğu Akdeniz'de Paylaşım Rekabeti: Türkiye-Yunanistan Gerginliği ve Avrupa Birliği'nin Tutumu”, *TYB Akademi*, Sayı: 31, s. 78.

Almanya ise Akdeniz'e kıyısı olmaması nedeniyle Zirve'ye dahil edilmemiştir.⁴² Macron, burada yaptığı bir konuşmada, “*Sorunun Türk halkı ile değil, Erdoğan hükümetiyle olduğu, Türkiye'nin bölgede artık bir ortak olmadığı ve AB olarak Ankara'ya net bir mesaj verilmesi gerektiği*” ifadesini kullanmıştır. Öte yandan, Fransa'nın Avrupa Bakanı Clement Beaune, 19 Eylül 2020'de GKRY'ne bir ziyaret düzenlemiş, GKRY lideri Nikos Anastasiadis ve Dışişleri Bakanı Nikos Hristodulidis ile bir araya gelmiştir. Fransız Bakan, “*AB'nin Türkiye'ye yatırımlar konusunda elindeki bütün enstrümanları kullanmaya hazır olması gerektiğini*” ifade etmiş; GKRY Savunma Bakanı ve Milli Muhafız Ordusu komutanı ile birlikte askeri helikopterle, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yönetimindeki Kapalı Maraş'ın ve bölgede bulunan Yavuz Sondaj Gemisi'nin etrafında uçuş gerçekleştirmiştir.⁴³ Bu arada ABD ile arasında “*özel ilişkiler*” olan İngiltere (Birleşik Krallık) ise, adada kendisine ait iki egemen üsse sahip olmanın rahatlığıyla gelişmeleri takip eden bir politika takip etmiştir. Gelişmeleri kontrollü bir şekilde uzaktan takip eden bir diğer ülke de Çin'dir. Dünyanın en büyük ekonomilerinden birisine sahip olan, bölgedeki potansiyel çatışmalardan kaçınmaya yönelik bir tutum sergileyen Çin, Ege Denizi'ni ticari faaliyet alanlarından biri olarak görmekte, Türkiye ve Yunanistan'da limancılık sektörüne yönelik yatırımlar yapmaktadır.

Doğu Akdeniz bölgesinde bölgesel ve küresel güçlerin, Yunanistan-GKRY ile olan ilişkilerinin genel bir değerlendirilmesi yukarıda yapılmıştır. Ancak gerginliğin tırmanışı Eylül ayıyla birlikte hız kazanmıştır. 2020 yılında iki devlet arasında ilişkilerin ciddi bir şekilde bozulmaya başlamasıyla birlikte, anlaşmazlığın bir silahlı çatışmaya dönüşmesinden endişe edilmiştir. Bu süreçte, Türkiye, özetle, Yunanistan'ın kendi kıta sahanlığında olduğunu iddia ettiği ve münhasır ekonomik haklar talep ettiği bir bölgede, enerji kaynakları aramak için savaş gemileri eşliğinde bir araştırma gemisi göndermiş; bunu, Yunanistan'ın kendisine ait olduğunu iddia ettiği bölgeye kendi savaş gemilerini göndermesi takip etmiştir. Bu arada iki ülke arasında gerilim sürerken, Yunanistan, Fransa'dan savaş gemisi, helikopter ve çeşitli silah sistemleri aldığını duyurmuştur. Takip eden süreçte, Eylül ayının sonlarında ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Yunanistan'ı da kapsayan 5 günlük bölgesel bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Pompeo, Selanik'ten başladığı turunun ilk gününde Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias ile bir araya gelmiş, kendisiyle Doğu Akdeniz'deki Türkiye ve Yunanistan arasında artan gerilim dahil olmak üzere çeşitli konuları görüşmüştür. İki komşu

⁴² Arzu Çakır (2020), “Med7 Toplantısı Öncesinde Türkiye-Fransa Gerginliği”, *Amerika'nın Sesi*, 10.09.2020, Erişim Tarihi: 11.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-ve-fransa-arasinda-karsilikli-aciklamalarla-gerginlik-artti/5578059.html>.

⁴³ *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), “Gözdağı Diplomasisi”, 20.09.2020, s. 7.

ve aynı zamanda NATO müttefiki olan iki ülke arasındaki deniz sınırları ve enerji-sondaj faaliyetlerine yönelik arama hakları konusundaki anlaşmazlığın geçici olduğunu ifade etmiş, bu durumu hafifletmek için Washington'ın bölgedeki diplomatik ve askeri nüfuzunu kullanacağını belirtmiştir. Ege ve Akdeniz'deki mevcut anlaşmazlıkların güç gösterileriyle değil, diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini söyleyen Pompeo, gezisinin ikinci gününde Girit'e gelmiş, geceyi Başbakan Kiriakos Miçotakis'in evinde geçirmiş, bilahare adanın Souda Körfezi'nde konuşlu ABD deniz üssünü de ziyaret etmiştir.⁴⁴

Diğer taraftan, Doğu Akdeniz'de Türkiye ile Yunanistan arasında bir süredir devam etmekte olan gerilimin düşürülmesi için NATO devreye girmiş; Türkiye, Oruç Reis gemisinin 12 Eylül'de süresi dolan sismik araştırma görevi için yeni bir NAVTEX yayımlamamış ve gemi Antalya Limanı'na demirlemiştir. Bunun üzerine, Türk ve Yunan askeri yetkililer, NATO bünyesinde 15 Eylül 2020 tarihinde üçüncü kez toplanmışlar ve gerilimi azaltacak önlemleri ele almışlardır. Ancak görüşme öncesinde Yunan hamlesi, gerginliği azaltmak bir yana artırıcı yönde olmuştur. Yunanistan'ın 15 Eylül 2020 tarihinde Sakız Adası açıklarında askeri tatbikat yapacağını duyurması üzerine, Türkiye, Lozan Antlaşması'nı hatırlatarak adanın gayri askeri statüsünün ihlal edildiği uyarısında bulunmuştur.⁴⁵

Sıcak çatışmanın eşiğine geldiği bir dönemde, 2020 yılı için önemli kilometre taşlarından birini, anlaşmazlıkların masaya yatırılacağı, Aralık ayı içerisinde yapılacak olan AB Liderler Zirvesi oluşturmuştur. Türkiye'ye karşı hasmane tutum sergileyen Yunanistan ve GKRY'nin, 2020 yılı özelinde ortak ilişki içerisinde buldukları ülkelerin başında Fransa'nın geldiği hesaba katıldığında, zirve öncesinde Atina-Paris hattında gelişen bu ortaklık, kendisini Türkiye'ye baskı yapma şeklinde göstermiştir. Yunanistan'ın, Aralık 2020'de yapılacak AB Liderler Zirvesi'nden Türkiye'ye yönelik ağır yaptırım kararı çıkarılması için başvurduğu adres, AB Dönem Başkanı olan Almanya olmuştur. Yunanistan Dışişleri Bakanı Nicos Dendias, Almanya'ya, Türkiye'ye silah satışını durdurmadığı gerekçesiyle eleştirilerde bulunmuştur. Dendias, ABD Başkanı Joe Biden yönetimine de mesaj vermiş, "*Bölgenin Avrupa ordusunun eksikliğini giderecek şekilde ABD'nin varlığına ve özellikle askeri varlığına ihtiyaç duyduğuna inanıyorum*" ifadesini kullanmıştır. Buna ilave olarak, AB üyesi olan Fransa, Yunanistan ve GKRY, aralarına Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri'ni de alarak bir ortak deniz-hava tatbikatı icra edeceklerini duyurmuşlardır. 30 Kasım-6 Aralık tarihleri arasında süren ve MEDUSA-2020 adı verilen tatbikatın, Mısır'ın İskenderiye şehrinde

⁴⁴ *Canadian Press* (2020), "Pompeo Visits Naval Base on Crete on Day 2 of Regional Tour", 29.09.2020.

⁴⁵ *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), "Atina'ya Lozan Uyarısı", 16.09.2020, s. 7.

başlayacağı ve 6 Aralık 2020 tarihine kadar süreceği açıklanmıştır. GKRY Savunma Bakanlığı, *“tatbikatla ortaklarımızla savunma ve operasyonel iş birliğinin geliştirilmesi hedefleniyor”* açıklamasında bulunurken, Atina da bir başka faaliyet içinde olmuş, Girit’te konuşlu Rus savunma sistemi S-300’lerin denendiğini duyurmuştur. Yunanistan, 23-27 Kasım tarihleri arasında süren, Yunanistan ve Almanya’nın yanı sıra Hollanda ve ABD’den de askeri personelin de katıldığı bu tatbikatta, S-300 hava ve füze savunma sistemlerini test etmiştir.⁴⁶

Doğu Akdeniz’de yaşanan gerilim nedeniyle Türkiye’ye yaptırım tehdidinin masaya yatırıldığı AB Liderler Zirvesi’nde, Yunanistan, GKRY ve Fransa’nın Ankara’ya karşı sert bir tutumdan yana olmalarına karşın arzu ettikleri olmamıştır. Toplantı öncesinde Fransa Cumhurbaşkanı Macron’un *“AB ülkelerinin egemenliğini korumamız gerekiyor”* şeklindeki ifadesi dikkat çekerken; Zirve öncesinde NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg’in, *“Hem ittifakın, hem de Batı ailesinin bir parçası olarak önemini anlamamız gerekiyor”* ifadesi, Türkiye’ye destek şeklinde yorumlanmıştır. Stoltenberg, AB’ye, *“Türkiye hakkında yapılacak görüşmelerle ilgili olumlu yaklaşım tavsiyesi”*nde bulunmuş, iki müttefik ülke arasındaki olayların ve kazaların engellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda, *“Farklılıklar ve anlaşmazlıklar var ve bunları ele almalıyız ama aynı zamanda Türkiye’nin NATO’nun ve Batı ailesinin parçası olduğu gerçeğini fark etmemiz lazım”* şeklinde bir beyanda bulunmuştur. Sonuç olarak, Zirve’de Türkiye’ye yönelik sert yaptırım kararı genel kabul görmemekle birlikte, ABD’de 3 Kasım 2020’de yapılan Başkanlık seçimini kazanan Demokratların adayı Joe Biden’ın 20 Ocak 2021’de başlayacak olan döneminin beklenmesine dikkat çekilmiştir.⁴⁷

Öte yandan, Türkiye, AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde bazı üye ülkelerin üyelik dayanışmasını ve veto hakkını kötüye kullandığını, Türkiye’ye karşı maksimalist taleplerde bulduklarını ve haksız bir tutum takındıklarını ifade etmiştir. Türkiye’ye göre, Zirve’ye dayanışma ve veto baskısı hâkim olmuş; bu da yanlı ve hukuka aykırı bir tutuma sebebiyet vermiştir. Türkiye, tepkisini, şeklinde ifade etmiştir: *“Türkiye ve KKTC, 2004’ten bugüne kadar, Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon kaynaklarının bir gerginlik değil, istikrar unsuru haline gelebilmesi için iyi niyetli bir biçimde çaba göstermiş, tüm yapıcı ve olumlu girişimleri üstlenen taraf olmuştur. AB bu kararında bir kez daha Kıbrıs Adasının ortak sahibi olan Kıbrıs Türk halkını ve iradesini görmezden gelmiş, kendisini Kıbrıs meselesi ve Kapalı Maraş konularında GKRY’nin dayatmasına mahkûm etmiştir. AB artık, Kıbrıs meselesine Ada’daki*

⁴⁶ Cumhuriyet Gazetesi (2020), “Askeri Gözdağı”, 30.11.2020, s. 7.

⁴⁷ Cumhuriyet Gazetesi (2020), “Nato’dan AB’ye Çıkış”, 11.12.2020, s. 7.

gerçekler temelinde adil, kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüm bulunmasını engellemeye matuf bu tutumundan vazgeçmelidir.”⁴⁸

Yukarıda belirtilen süreçte, Yunanistan’ın tehdit algılamasında ilk sırada Türkiye’nin geldiği görülmektedir. Aralarında tarihsel ve kültürel bir ortaklık olan iki devlet (Yunanistan ve GKRY), Türkiye’ye karşı adeta çevreleme politikası takip etmiş, bunu, bölgede çeşitli ülkelerle ikili ilişkilerini geliştirerek ve böylece Türkiye’yi yalnızlaştırarak gerçekleştirmek istemiştir. Ancak Yunanistan-GKRY ikilisinin (ve diğer aktörlerin) Ege ve Doğu Akdeniz’deki pervasız tutumlarının arka planında hangi faktörlerin olduğu, hangi hususların Yunanistan-GKRY ikilisini cesaretlendirdiği konuları üzerinde de durulması gerekmektedir. Bu arada, 2002 yılından itibaren kesintisiz bir şekilde iktidara tek başına hakim olan AK Parti hükümetlerinin dış politika kararlarının da kısa bir analizinin yapılması yerinde olacaktır.

“*Mavi Vatan*” kavramını uluslararası ilişkiler literatürüne kazandıran emekli Tümamiral Cem Gürdeniz’e göre ise; Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de milli çıkarlara dayalı siyaset takip etmesinin önlenmesinin arka planında, 2008 yılından sonra yaşanan bir dizi gelişmeler (Ergenekon, Balyoz ve Casusluk gibi davalar) rol oynamıştır. Özellikle 2002-2014 yılları arasında “*askeri vesayet ile mücadele*” teması altında, Türk Silahlı Kuvvetleri’ne kumpas kurulmuş, Doğu Akdeniz’de, KKTC’de, Karadeniz’de Mavi Vatan’ı koruyan; PKK terör örgütüyle mücadelede kahramanlık ve liderlikleri öne çıkan amiral, general ve subaylar cezaevine gönderilmiştir. Bu faaliyetlerle, “*Doğu Akdeniz jeopolitiğinde ortamın şekillendirilmesi*” hedeflenmiştir. Sonrasındaki süreçte, Türkiye, Doğu Akdeniz’de karşısında, Yunanistan, GKRY, ABD, AB, İsrail, Mısır, Ürdün, hatta Filistin’den oluşan, Türkiye karşıtı bir cephe bulmuştur. Bu topluluğun dayattığı durumu, “*denizlerde Türkiye’ye dayatılan ikinci bir Sevr*”e benzeten Gürdeniz’e göre; “*Mavi Vatan*” doktrini çerçevesinde Doğu Akdeniz, Türkiye’nin emperyalizmin dayatmalarına karşı duruşunun başat jeopolitik alanıdır.⁴⁹

Sonuç

Güvenlik ve istikrarın bozulduğu, Avrupa’ya yönelik mülteci ve insan kaçakçılığında artış görülen Akdeniz’de, gerek askeri, gerekse enerji güvenliği bölgesel ve küresel gelişmeleri tetikleyici potansiyele sahiptir. Türkiye ile Yunanistan arasında gerginliğin arttığı ve sıcak

⁴⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “10-11 Aralık AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi Sonuçları Hk. / T.C. Dışişleri Bakanlığı”, Erişim Tarihi: 18.03.2022, Erişim Adresi: https://www.ab.gov.tr/10-11-aralik-ab-devlet-ve-hukumet-baskanlari-zirvesi-sonuclari-hk.-t.c.-disisleri-bakanligi_52318.html.

⁴⁹ Barış Doster (2020), “Emekli Tümamiral Cem Gürdeniz, Deniz Jeopolitiğindeki Gelişmeleri Değerlendirdi: Doğu Akdeniz İkinci Sevr’dir”, *Cumhuriyet* Gazetesi, 03.06.2020, s. 6.

çatışma ihtimalinin yaşandığı 2020 yılındaki gelişmeler, genel olarak Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki bazı adaların gayri askeri statüsünü ihlal etmesinden, bölgedeki adalarda tatbikatlar icra etmesinden kaynaklanmıştır. İstikrarın bozulmasında; 2020 yılı geriliminin arka planını oluşturan, önceden ilan edilmiş tek taraflı MEB ilanları etkili olmuştur.

Bu süreçte, “*Kıbrıslı Yunanlıların*” siyasi hamisi konumunda olan Yunanistan; ABD, ulus-üstü bir yapı olan AB ve Fransa tarafından desteklenmiştir. Diğer yandan, Yunanistan ve Mısır'ın verdiği destekle GKRY'nin tek taraflı MEB ilan etmesi ve KKTC'nin haklarını gasp ederek doğal kaynak rezervleri üzerinden çok uluslu enerji şirketleriyle iş birliğine gitmesi, 2020 yılı öncesinde Doğu Akdeniz'de Türkiye ve KKTC'yi rahatsız etmiş ve bölgesel düzeni olumsuz anlamda etkilemiştir.

Bununla birlikte bir genelleme yapılacak olursa (iki ülke arasındaki ilişkiler yakınlaşma ve yumuşama sürecinde bile olsa), “*Türk tehdidi*” kavramı, Yunan iç ve dış politikasında karar vericilerin ellerinde hazır olan, her an kullanıma ve sunulmaya hazır bir argümandır. “*Türk düşmanlığı*” sendromunu bölgesel ve küresel güçlerle ikili ve çok taraflı ilişkiler geliştirmek suretiyle atlatmak isteyen Yunanistan ve GKRY, güvenlik algısını “*müşterek hareket etme*”ye dayandırmış, böylece Türkiye üzerinde caydırıcı bir etki yaratmak ve Türkiye'yi izole etmek istemiştir. 2020 yılı özelinde giriştiği gerginliği artıran hamlelerinde, Türkiye'nin iç ve dış politikasını, TSK'nın mevcut durumunu tahlil etmiş, kendince Türkiye'nin görece yalnızlığından ve diğer aktörlerin verdiği destekten cesaret almıştır.

Tarihsel süreç içerisinde, iki NATO ülkesinin Ege ve Doğu Akdeniz'de çatışmanın eşliğine gelmesinin önlenmesi, ABD'nin gözettiği öncelikli ve genel hedeflerden birisi olmuştur. Ancak ABD'nin gerek 2020 yılı, gerekse öncesinde Yunanistan ve GKRY ile yakınlaşması, ortak tatbikat yapmaları, ABD yetkililerinin her iki ülkeye yaptığı ziyaretler ve bu ziyaretlerde kullandıkları ifadeler, ABD'nin NATO ülkelerini gözetken genel politikasını adeta göz ardı ettiği izlenimini vermiştir. Keza ABD, Trump döneminde GKRY'ne uygulanmakta olan silah ambargosunu kaldırma kararını, Doğu Akdeniz'de gerginliğin hüküm sürdüğü bir zaman diliminde ve bu hamlesinin gerilimi artırabileceğinin farkında olarak almıştır. Sonuç olarak, ABD, 2020 yılı özelinde dış politikasını Türkiye'den çok Yunanistan ve GKRY ile ilişkilerini yeniden şekillendirerek oluşturmuştur. Benzer şekilde, ABD'nin stratejik ortağı İsrail de enerji güvenliği konusunda Yunanistan-GKRY ikilisine yönelmiştir. NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiğini iddia eden Macron önderliğinde Fransa ise, AB de dahil diğer aktörlerin etkisinde kalmayarak bağımsız politikalar üretmiş, “*Avrupa-Akdeniz İş birliği*”ni,

kendisinin liderliğinde gerçekleştirdiği 2020 yılındaki “MED 7” zirvesiyle pekiştirmiş, Doğu Akdeniz’de söz sahibi olacağı bir pozisyonun arayışında olmuş, Yunanistan’a silah satışı yaparak bölgede gerginliğin tırmanmasını teşvik etmiştir.

Rusya için Doğu Akdeniz -iç savaşın hâkim olduğu Suriye’de olduğu gibi- ABD ile mücadele ettiği bir coğrafya olma özelliği taşımaktadır. Diğer yandan, kendi sınırlarına yakın veya etki alanı içindeki bölgelerde NATO’nun genişlemesi, Rusya’nın adeta “*casus belli*”sidir. Küresel prestijini, jeostratejik ve jeopolitik konumunu artırmak isteyen Rusya Federasyonu, ABD’nin bölge üzerinde etkinliğini önlemek istemektedir. 2020 özelinde GKRY ile ilişkilerini sıcak tutması, bu politikasının tatbiki niteliğindedir.

Türkiye ise, Esad karşıtı bir Suriye politikası izlemiş, dış politikasını İhvanî bir anlayışla şekillendirmiş, İsrail-Yunanistan-GKRY cephesine karşı bir denge unsuru oluşturamamış ve bölgede yalnızlaşmıştır. Ancak Yunanistan’ın dış destekli gerginliği tırmandıran hamlelerine karşı soğukkanlılığını korumuştur. Bir yandan bölge üzerindeki haklarını sahadaki faaliyetleriyle korumaya çalışırken, diğer yandan uluslararası hukukun gereklerini her platformda yenilemiştir. Öncesinde olduğu gibi, 2020 özelinde de, iş birliğini, iyi komşuluk ilişkilerini sürdürmeye yönelik tutumunu muhafaza etmiş, diyalog kanallarını açık tutmuştur.

KAYNAKÇA

- Akkutay, Ali İbrahim (2018), “Askeri Üst Uçuşlar İle Sahil Güvenlik Gemilerinin Faaliyetlerinin Gayri Askeri Statüdeki Ege Adaları Bakımından Değerlendirilmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 134, ss. 639-672.
- Aksu, Fuat (2005), “Ege Sorunlarının Geleceği ve Türkiye: AB Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Seçenekleri”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 5, ss. 261-286.
- Arı, Tayyar & Caşın, Mesut Hakkı (2021), *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Arslan, Muhammet İkbâl (2020), “Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan, Fransa ve İtalya'nın Ortak Deniz ve Hava Tatbikati Tamamlandı”, *Anadolu Ajansı*, 28.08.2020, Erişim Tarihi: 15.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kibris-rum-kesimi-yunanistan-fransa-ve-italyanin-ortak-deniz-ve-hava-tatbikati-tamamlandi/1956712>.
- *BBC Türkçe* (2019), “Trump'tan Erdoğan'a Mektup: Aptallık Etme, Gel Anlaşalım, Seni Sonra Arayacağım”, 18.10.2019, Erişim Tarihi: 13.04.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50077573>.
- Berberakis, Stelyo (2019), “Kiryakos Miçotakis Kimdir? Yunanistan'ın Ülke Siyasetine Damga Vuran Bir Aileden Gelen Yeni Başbakanı”, 08.07.2019, Erişim Tarihi: 18.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48907540>.
- Berberakis, Stelyo (2020), “Meis Adası: Doğu Akdeniz'in En Küçük Adalarından Meis, Türkiye-Yunanistan İlişkileri Açısından Neden Önemli?”, 08.08.2020, Erişim Tarihi: 04.04.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53706622>.
- *Canadian Press* (2020), “Pompeo Visits Naval Base on Crete on Day 2 of Regional Tour”, 29.09.2020.
- *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), “Atina'ya Lozan Uyarısı”, 16.09.2020.
- *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), “Çavuşoğlu: Yunanistan kışkırtmaya çalışıyor”, 02.09.2020.
- *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), “Gözdağı Diplomasisi”, 20.09.2020.
- *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), “Nato'dan AB'ye Çıkış”, 11.12.2020.
- *Cumhuriyet Gazetesi* (2020), “Paris-Atina hattında askeri uçak pazarlığı”, 02.09.2020.
- Çakır, Arzu (2020), “Med7 Toplantısı Öncesinde Türkiye-Fransa Gerginliği”, *Amerika'nın Sesi*, 10.09.2020, Erişim Tarihi: 11.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-ve-fransa-arasinda-karsilikli-aciklamalarla-gerginlik-artti/5578059.html>.
- Doster, Barış (2020), “Emekli Tümamiral Cem Gürdeniz, Deniz Jeopolitiğindeki Gelişmeleri Değerlendirdi: Doğu Akdeniz İkinci Sevr'dir”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 03.06.2020.
- *Euronews* (2020), “Türkiye'den Yunanistan Başbakanı Miçotakis'in Doğu Akdeniz Açıklamasına Tepki”, 12.11.2020, Erişim Tarihi: 18.03.2022, Erişim Adresi:

<https://tr.euronews.com/2020/11/12/turkiye-den-yunanistan-basbakan-micotakis-in-dogu-akdeniz-ac-klamas-na-tepki>.

- Keleşoğlu, Erhan (2014), “İsrail'in Dış Politikası”, içinde (editörler: Özgün Erler Bayır & Faruk Sönmezoğlu) *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, İstanbul: Der Yayınları, ss. 421-463.
- Kıyanç, Sinan (2020), “ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) Arşiv Belgelerine Göre Ege Sorunu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 22, Sayı: 1, ss. 11-32.
- Kolukısa, Hasan (2020), “Yunanistan'ın Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'nde Gerginliği Artırıcı Adımları”, *Defence Türk*, 14.10.2020, Erişim Tarihi:14.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.defenceturk.net/yunanistanin-dogu-akdeniz-ve-ege-denizinde-gerginligi-artirici-adimlari>.
- Küçük, Ayşe (2021), “Ontolojik Güvenlik Bağlamında Türk[iye]-Yunan[istan] Çatışması”, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 5, ss. 21-39.
- Lee, Matthew (2019), “US, Greece Sign Revised Defenceco-Operation Agreement”, *Canadian Press*, 05.10.2019.
- *Milliyet Gazetesi* (2020), “Yunanistan'dan Yeni Tahrik: Meriç Nehri Sınırına Dev Haç Diktiler”, 18.09.2020, Erişim Tarihi: 13.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yunanistandan-yeni-tahrik-meric-nehri-sinirina-dev-hac-diktiler-6309336>.
- Naval Technology (2020), “Israel Signs Agreement to Lease Iai Heron Uav to Greece”, 07.05.2020, Erişim Tarihi: 18.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.naval-technology.com/news/israel-signs-agreement-to-lease-iai-heron-uav-to-greece>.
- Onay, Yaşar (2019), “Rus Büyük Güç Politikasında Akdeniz'in Yeri Ve Önemi”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker) *Akdeniz Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayınları, ss. 797-802.
- Örmeci, Ozan (2021), “Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak”, içinde (editörler: Mesut Hakkı Caşın & Tayyar Arı) *Uluslararası Güç Mücadelesinin Yeni Arenası Doğu Akdeniz*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, ss. 175-213.
- Özçelik, Sezai, “Rusya Federasyonu'nun Kıbrıs Politikası”, *Kırım Haber Ajansı*, Erişim Tarihi: 20.02.2022, Erişim Adresi: <https://qha.com.tr/opinion/rusya-federasyonu-nun-kibris-politikasi>.
- Özer, Yeşim (2014), “Fransa'nın Dış Politikası”, içinde (editörler Özgün Erler Bayır & Faruk Sönmezoğlu) *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, İstanbul: Der Yayınları, ss. 229-270.
- Pekcan, Cemre (2020), “Yunanistan-Rusya Federasyonu İlişkileri ve Ege Denizi'nin Güvenliği”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis) *Ege Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayınevi, ss. 1022-1029.
- Sevim, Alaettin (2020), “Ege Denizi'nde Gayri Askerî Statüdeki Adaların Silahlandırılması Sorunu”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis) *Ege Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayınevi, ss. 485-507.

- Şen, Furkan (2015), “Türk Milliyetçiliği ve “Öteki” Algısı: Yunanistan’la Çözülemeyen Ege Sorunu”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 480, ss. 179-228.
- Tamçelik, Soyalp (2020), “Türkiye-KKTC İlişkileri ve Ege Denizi’yle İlgili Kavramsal Güvenlik Analizi”, içinde (editörler: Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker & Dimitrios Ioannidis) *Ege Jeopolitiği*, Ankara: Nobel Yayınevi, ss. 879-913.
- Terzi, Özlem (2014), “Avrupa Birliği'nin Dış Politikası: Varoluş Tartışmasından Etkinliğin Sorgulanmasına”, içinde (editörler: Özgün Erler Bayır & Faruk Sönmezoğlu) *Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış*, İstanbul: Der Yayınları, ss. 541-565.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “10-11 Aralık AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi Sonuçları Hk. / T.C. Dışişleri Bakanlığı”, Erişim Tarihi: 18.03.2022, Erişim Adresi: https://www.ab.gov.tr/10-11-aralik-ab-devlet-ve-hukumet-baskanlari-zirvesi-sonuclari-hk.-t.c.-disisleri-bakanligi_52318.html.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “12 Eylül - 20 Ekim 2020 Tarihleri Arasında Yunanistan'ın Gerginliği Artırıcı Eylemleri”, Erişim Tarihi: 03.02.2022, Erişim Adresi: https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/denizcilik/Yunanistan-in-12-Eylul-2020-tarihinden-itibaren-Dogu-Akdeniz-ve-Ege-Denizi-nde-Gerginligi-Artirici-Adimlari.pdf.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Sorularla Dış Politika”, Erişim Tarihi: 06.08.2022, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/sorular.tr.mfa>.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Başlıca Ege Denizi Sorunları”, Erişim Tarihi: 02.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı (2021), “Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, ‘Adalar Denizi ve Yunanistan ile Komşuluk İlişkileri Sorunları Sempozyumu’nda Konuştu”, 09.09.2021, Erişim Tarihi: 02.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/992021-33244>.
- *Ulusal* (2020), “Adım adım Atina kışkırtması”, 14.10.2020, Erişim Tarihi: 14.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.ulusal.com.tr/haber/8633307/adim-adim-atina-kiskirtmasi>.
- Uygun, Ayşe Gülce (2021), “Doğu Akdeniz’de Paylaşım Rekabeti: Türkiye-Yunanistan Gerginliği ve Avrupa Birliği’nin Tutumu”, *TYB Akademi*, Sayı: 31, ss. 69-89.
- Uzgel, İlhan (2010), “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, içinde (editör: Baskın Oran) *Türk Dış Politikası*, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 243-325.
- Varan, Gökhan (2020), “Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Aksoy: Yunanistan Türkiye ile ikili meselelerini ancak masaya oturarak çözebilir”, *Anadolu Ajansı*, 06.12.2020, Erişim Tarihi: 06.08.2022, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakanligi-sozcusu-aksoy-yunanistan-turkiye-ile-ikili-meselelerini-ancak-masaya-oturarak-cozebilir/2067638>.
- Yorulmaz, Recep (2020), “Doğu Akdeniz’de Türkiye-Yunanistan Gerginliği ve İş Birliği İmkanları”, *Middle Eastern Analysis / Ortadoğu Analiz*, Sayı: 96, ss. 94-97.

- “Yunanistan, Meis'te Ne Yaptı?”,
<https://www.youtube.com/watch?v=99CY7GD6wrg> .